

СЛОВО ПРОСВІТИ

КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ТИЖНЕВИК

17 (394), 26 квітня — 2 травня 2007

Фото Олександра Литвиненка

КУДИ ЙДЕМО?

Наталка ПОКЛАД,
письменниця

Багато подорожуючи світом і маючи з тих подорожей цікаві спостереження, добродій Сергійчук із Канади якось розповів про деякі з них. Зокрема про ось таке: приїжджаючи чи то в Іспанію, чи то в Італію або Францію і за куклем пива розмовляючи з місцевими людьми про їхню землю, їхню країну та допитуючись у них — мовляв, яка вона, ваша батьківщина? Як пізнати її чужинцеві? — завжди чув захоплене: “О, це дивовижна земля! Це найкраща країна світу!...” (відповідно чи то Іспанія, чи то Італія або Франція).

Коли ж приїхав до нас в Україну і став так само розпитувати українців про їхню батьківщину, то несподівано почув: “Це проклята країна! Божа кара, що ми в ній народились...”

Дві різні оцінки людьми своїх вітчизн, два абсолютно різні рівні національного самоусвідомлення...

Тоді, на початку 90-х, багатьом із нас романтично-оптимістично гадалося, що вже сам статус незалежності нашої держави кардинально змінить психологію її громадян, а молоді покоління, напоєні повітрям свободи, будуть зростати вільними людьми і обов'язково — патріотами своєї землі. Ми не знали-забули застереження Миколи Міхновського: “Оптимізм — великий ворог серйозних завдань”.

Тепер можемо з прикрістю констатувати: маючи державну символіку і, як закликання, всюди голосливо виголошуючи: “нація відроджується”, “нація пробуджується”, “нація воскресає” тощо, ми за 16 років так і не зуміли створити модерної державницької ідеології — як концепції поступу, не маємо української національної освіти, що відповідала б завданням і характеру розвитку України як суверенної держави (ця освіта починалася, проте її

ПОКОЛІННЯ СВОБОДИ

задушили, а українознавство сьогодні є лише в інваріантній частині: хоче школа — проводить його, а не хоче — не проводить). А яка наша система виховання, які ідеали ми пропонуємо своїм дітям та онукам і кого, зрештою, з них виховуємо: господарів рідної землі чи безпам'ятних заробітчан, що добре знають англійську і, без сумніву, пригодається закордонним базарам?... Влада зависла між орієнтацією то на Європу, то на Росію. Майдан змагав за українську Україну, проте безкарно процвітає українофобія, зростають відцентрові сили, а на п'єдесталах держави — корупція, продажність, аморальність, зрада...

Анкетування, яке минулого року широко провів серед учнів, учителів та батьків різних областей держави Науково-дослідний інститут українознавства, засвідчило не зовсім однозначну картину, над якою треба подумати не тільки українському міністрові освіти.

Скажімо, лише 22,5 % (із 200 опитаних 11-класників) уявляють своє майбутнє вільним, 21,5 % — забезпеченим, 1,5 % — простим; попри те 64,1 % випускників вважають, що воно буде цікавим.

На запитання “Якою мірою ви вважаєте себе відповідальним за своє майбутнє життя?” 52,8 % учнів відповіли, що їхнє життя — це насамперед результат їхніх власних зусиль. Лише 2,5 % опитаних виявились фаталістами і ствердили, що докласти якихось спеціальних зусиль не потрібно, бо життя людини складається під впливом різних обставин і не залежить від її свідомого втручання.

Щодо дієвості нашого навчально-виховного процесу і зв'язку школи з життям, то тільки 36,9 % (!) 11-класників вважають, що школа, яку вони відвідують, допо-

може їм зробити життя таким, яким хочуть; 26,1 % дивляться на школу безнадійно-скептично, а 36,9 % не змогли визначитись із відповіддю.

Щоб бути життєво компетентною, людина повинна: бути відповідальною за свої вчинки (76,9 %), мати чіткі життєві цілі (47,1 %), мати тверді моральні цінності (50,2 %), уміти пристосовуватись до зовнішніх умов (48,9 %).

Серед найбільших недоліків загальної середньої освіти сьогодні молодь назвала погану технічну забезпеченість шкіл (85 %), погане опалення (85 %), велику завантаженість учнів (55 %), незабезпеченість шкіл підручниками (80 %) і ... наявність шкільної форми (70 %).

Місце освіти в розбудові сучасної України батьки визначили так: у сталому розвитку суспільства — 13,3 %, у новій якості життя — 3,3 %, як інструмент життєвого успіху — 8,3 %, у реалізації соціальних ролей — 1,7 %, у становленні громадянина України — 23,3 %, у самореалізації особистості — 20 %, у громадській діяльності — 11,7 %, в економічному та соціально-політичному прогресі суспільства — 23,3 %.

78,3 % опитаних батьків хочуть, аби їхня дитина продовжила навчання в державних ВНЗ, зокрема в Україні — 65 %, у Європі — 28,3 %, а в США — 1,7 %.

Батьки стверджують, що їхні діти мріють про професію: в промисловості, сільському господарстві, транспорті, обслуговуванні, науці, будівництві, зв'язку — 0 %, у побутовій сфері — 1,7 %, у рекламі — 3,3 %, в комерції, бізнесі — 20 %, у державній владі — 3,3 %, у медицині — 11 %, культурі, спорті, журналістиці — по 5 %, освіті — 1,7 %, юриспруденції — 15 %.

Продовження на с. 3

УСЕ ВИРІШИТЬ ВИБОРЕЦЬ

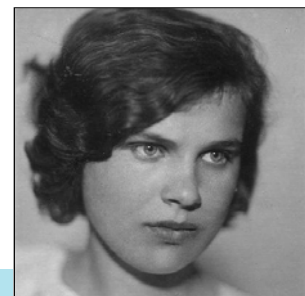
4

ЖИТТЯ ПІД ЗОРЕЮ ПОЛИН

5

МОЇ БАТЬКИ — ВОРОГИ НАРОДУ

8–9

КОЗАЦЬКЕ ЛИЦАРСТВО

14

Добровільні пожертви
“На Кобзареву Церкву”:
МБФ “Українська Родина”
Р/р № 26045200145101
в Подільській філії АКБ “Київ”,
МФО 320401 ЗКПО 21709106

Олександра МЕНТЕЛЬ,
член Національної спілки журна-
лістів України

25 лютого 1907 року відбулися перші організаційні збори Миколаївської “Просвіти”. Тоді ж ініціатор її створення і перший голова Микола Аркас (автор опери “Катерина” та книги “Історія України-Русі”) оприлюднив Статут (затверджений 16.02.1907 р.) і повідомив на широкий загал, що “Товариство має на меті допомогти розвою української культури і першим чином просвіті українського народу його рідною мовою, працюючи в Миколаєві”.

Наприкінці 1907 року Миколаївська “Просвіта” налічувала близько 180 членів. Усі наступні 100 років “Просвіта” на Миколаївщині була оплотом українства, пропагуючи українську мову та культуру, підносячи національну свідомість українців. Вірними цій головній ідеї просвітня залишаються і нині.

“Минуло сто років, та як тоді, так і тепер перед просвітнями стоять одні й ті самі актуальні завдання, одні й ті самі важливі проблеми: утвердження нашого слова у нашій державі, — наголосила у своїй доповіді на урочистих зборах із нагоди 100-річчя Миколаївської “Просвіти” голова товариства Надія Миколаївна Огренич. — І хоч нині наше Товариство налічує близько 11 тисяч просвітан, але як століття тому, коли наші шляхетні попередники лише могли мріяти про суверенну державу, так і тепер — коли проголошено державність української мови Основним Законом — Конституцією України, — особливих симпатій до “Просвіти” не маємо. Багато нині галушкових патріотів, та мало щирих українців”.

Надія Миколаївна детально проаналізувала основні віхи діяльності товариства за минуле століття.

За незалежної України першим головою товариства став миколаївський поет В. П. Бойченко, його співголовою В. П. Сліпець. Ім’я Василя Павловича Сліпця — людини високоінтелектуальної, великого патріота і громадянина, прийде час, буде вписано золотими літерами в історію боротьби за становлення суверенної Української держави.

“Просвіта”! Великодній дзвін українства. Своім набатом саме вона розсіювала у Вітчизні “мраки тьма-ві” чужоземного займанства, кликала тих, хто “живий, в кого думка повстала”, до праці — невтомної, наполегливої, до будівництва власного Українського храму — Держави. Саме за це її любив і любити народ і так люто ненавиділи і ненавидять вороги — явні і скриті”.

Володимир Герман,
упорядник книги “Просвіта”: історія та сучасність (1868—1998)”

ЗІ 180 ОСІБ ДО 11 ТИСЯЧ

Нотатки з урочистого ювілейного засідання з нагоди 100-річчя Миколаївської “Просвіти”

*Ініціатор створення і перший голова Миколаївської “Просвіти”
Микола Аркас із дружиною та дітьми*

Він представляв ту незламну когорту борців за незалежність, які заради ідеї свідомо йшли на великі поневіряння, пережили підступ і зраду, — та залишалися непохитними. За декілька днів до цього ювілейного заходу, на жаль, обірвалося життя Василя Павловича. Просвітня хвилиною мовчання вшанували нашого видатного сучасника...

Доповідачка особливу увагу присутніх звернула на таку найголовнішу (в ті перші роки відродження “Просвіти”) справу, як відкриття у місті Миколаєві українськомовних шкіл.

“Це був 1989 рік, коли в обласному центрі не було жодної українськомовної школи, — зазначила Н. М. Огренич. — І навіть серед представників вищої школи реакція на вимоги просвітан була дуже дивною. Професори з університету суднобудування доводили, що не можна такі дисципліни, як хімія, математика тощо викладати українською. А тим часом просвітняні Сергій Січко і Сергій Бережний за один навчальний рік зуміли перевести навчання в очолюваному ними загальноосвітньому закладі (ЗОШ № 38 з поглибленим вивченням математики) на українську мову, — довівши, що математику українським дітям можна і потрібно викладати українською мовою”.

Пристрасною була у своєму виступі не лише просвітнянська література, а й кожен наступний промовець.

Директор ЗОШ № 1 ім. О. Ольжича Микола Матіюк висловив глибоку вдячність Сергію Васильовичу Бережному, який не лише відмінно організував навчально-виховний процес Першої української гімназії, а й високими результатами навчання своїх вихованців довів, що цей заклад заслужив носити ім’я великого патріота — Миколи Аркаса. Згадав також, скільки зусиль доклали освітяни, щоб саме в Миколаєві відкрилася філія Києво-Могилянської академії, а також про ті десятки й сотні листів від Товариства в усі інстанції держави, щоб розпочати й завершити реставрацію Миколаївського українського драматичного театру...

Кандидат історичних наук Л. М. Цимбал поділилася спогадами 43-річної давнини, коли випадково в архіві натрапила на згадку про Аркасівську “Просвіту”. Відтоді ця тема стала провідною у науковій діяльності Лідії Михайлівни.

“Нині наше урочисте засідання проходить в обласному Інституті післядипломної педагогічної освіти, який переважно акумулює головне вогнище просвітництва Миколаївщини, — зазначила Лідія Михайлівна. — Усі ми бачимо, яку велику роботу задля розбудови Української державності проводить колектив, очолюваний головою Товариства “Просвіта”, директором МОІППО Надією Миколаївною Огренич. Дивує, чому досі ім’я цієї людини не серед лауреатів премії ім. М. М. Аркаса? Прошу мої слова вважати за офіційну пропозицію рекомендувати Надію Огренич на

присвоєння звання лауреата премії ім. М. М. Аркаса!”

Понад двісті учасників урочистого зібрання однозначно підтримали цю пропозицію.

Просвітнянин, лауреат премії ім. М. М. Аркаса С. В. Бережний свою відданість Товариству засвідчує щоденною копійкою просвітницькою діяльністю.

“Усі ці 13 років я як керівник навчального закладу дбав про увіковічнення справи великого патріота і просвітнянина М. М. Аркаса. Учні нашої гімназії нагороджуються премією М. М. Аркаса. У приміщенні навчального закладу встановлено бронзовий постамент, а з 2003 року гімназія носить ім’я великого українця і патріота — Аркаса”.

Поет Валерій Бойченко запропонував працювати над тим, щоб у краєзнавчому музеї відкрити “Музей родини Аркасів”.

“Якщо ми будемо любити і працювати на благо своєї України так, як це робив Аркас, то слово і діло його будуть дотримані”, — наголосив Валерій Петрович.

Учень 9-го класу ЗОШ № 1 ім. О. Ольжича Олександр Стройнов прочитав власний вірш-присвяту і виконав пісню “Я — України син”.

Просвітнянин із Нового Бугу В. В. Галущенко у своєму виступі проаналізував розбудовчу місію Товариства у районі, де він проживає. Володимир Вікторович поділився планами своїх побратимів на майбутнє.

І насамкінець слушно нагадати ось які слова Миколи Аркаса: “...усі ми маємо одну мету — добробут рідної нееньки-України, освіту і розбудження самосвідомості й поважання серед нашого люду; праця для досягнення цієї святої мети повинна бути спільна. В єдності сила... Силою цієї хотілося б бачити всі Товариства “Просвіти”, що існують та існуютимуть на широкій Україні нашій”.

Цими днями й у первинних осередках більшості районів Миколаївської області урочисто відзначили сторіччя Миколаївської “Просвіти”. В ювілейних заходах узяли участь кращі представники інтелігенції, письменники, громадські й політичні діячі, працівники райдержадміністрацій і районних рад.

У Новобузькому районі, м. Миколаєві урочистості завершилися чудовою концертною програмою, підготовленою силами аматорів художньої самодіяльності, учителями і старшокласниками місцевих шкіл і підбиті підсумки конкурсу, присвяченого ювілею “Просвіти”. Переможців конкурсу та їхніх педагогів нагородили видавничою продукцією ВУТ “Просвіта”.

КНИЖКОВА ПОЛИЦЯ

Анатолій ЗБОРОВСЬКИЙ,
м. Ірпінь Київської обл.

В Івано-Франківську видано збірник “Рогатинці в боротьбі за волю”. Тут опубліковано спогади, матеріали й документи про участь мешканців Рогатинського району Івано-Франківської області в національно-визвольній боротьбі українського народу. Відразу привертає увагу, що в Рогатині й майже кожному селі Рогатинщини діяли осередки “Просвіти”, товариств “Рідна школа”, “Січ”, “Сокіл”, українські національні кооперативи. Автори підкреслюють виховну роль “Просвіти”. Багато активних просвітан потім брали участь у боротьбі ОУН і УПА.

Видання впорядкував голова Рогатинської районної управи Всеукраїнського Братства ОУН—УПА Василь Мельник, колишній вояк УПА з сотні “Орли”.

У Переяславі-Хмельницькому на Київщині вийшла друком монографія Романа Гарата, Анатолія і Віктора Коцурів “Діяльність товариства “Просвіта” в Галичині (1868—1921 рр.)”.

У книжці на основі архівних джерел, опублікованих документів і матеріалів розкриваються основні напрямки діяльності товариства “Просвіта” в Галичині, його місце і значення у суспільно-політичному, культурному й духовному житті українців Прикарпаття в 1868—1921 рр. Досліджуються найважливіші етапи розвитку “Просвіти” та зміни її статуту, форми і методи роботи, відображено роль осередків цього культурно-освітнього товариства у формуванні й розвитку української національної ідеї.

У Києві вийшла друком нова книжка Романа Ковалю “Коли кулі співали”. Це збірка біографічних нарисів повстанських отаманів Холодного Яру і Чорного лісу, що діяли в добу Визвольної війни 1917—1920-х років, а також документів і списків повстанців.

Роман Коваль встановив, що справжнє ім’я отамана Андрія Чорноти з документального роману Юрія Горліса-Горського “Холодний Яр” — Юрій Дроботковський. Українську діяльність майбутній отаман розпочав у елісаветградській “Просвіті”, був членом її ради.

Отаману Цвітковському допомагав голова Уманської “Просвіти” Петро Рендо.

У 1918—1920 роках багато українців, вихованих “Просвітою”, зі зброєю в руках виступили за незалежність Батьківщини.

А в 1930-х роках у переповнених “Просвітах” у Західній Україні проводилися колективні вечірні читання роману Юрія Горліса-Горського “Холодний Яр”, де описана правда про козацько-селянські повстання в Наддніпрянській Україні. Багато тисяч учасників цих читань стали героями, які прославили Україну в 30—40-х роках ХХ століття. Оунівці брали собі за псевдо ім’я холодноярців.

Книга Романа Ковалю “Коли кулі співали” заповнює прогалини в історичній пам’яті українського народу.

«ЗБЕРЕЖЕМО ПРИРОДУ!»

Олександр ЧЕРНИШЕНКО,
голова фастівського осередку “Молодої Просвіти”

Під такою назвою пройшла акція на околиці Фастова в мікрорайоні Казнівка. Її ініціатором став фастівський осередок ВГМО “Молода Просвіта”. Просвітянській молоді набридло спостерігати за засміченістю довкілля, і вона вирішила діяти, аби хоч якось повернути увагу фастівської громади до існуючої проблеми.

Об’єктом прибирання став великий лісок на околиці міста поблизу вулиці Тельмана. Сміття було зібрано на два прицепи, які надала комунальна служба міста.

КУТОЧОК ЛУГАНЩИНИ В ТЕРНОПОЛІ

Ольга СКРИПКІНА

Вихідці з Луганська, які мешкають у Тернополі, тепер не почуватимуться одинаками. Обласна “Просвіта” створила тут відповідне земляцтво.

Ідея виникла після спільної акції з Луганською “Просвітою”, ініціаторами якої виступили її голова Володимир Семистяга і керівник колективу “Кантабіле” Юрій Коломойцев. Цей мобільний гурт, у репертуарі якого й патріотичні твори, зокрема пісні на слова політв’язнів, пройшов святкове зимове турне Тернопіль—Івано-Франківськ—

Львів. А тернопільська “Молода Просвіта” організувала вертеп у Сіверсько-Донецьку в Центрах народної творчості й для школярів.

“Такі акції об’єднують”, — переконаний голова Тернопільського обласного об’єднання “Просвіти” Петро Шимків, і тому вже влітку “Кантабіле” візьме участь у фестивалі стрілецької пісні “Дзвони Лисоні” в Бережанах.

ОЛІМПІАДА НА ХЕРСОНЩИНІ

Олег ОЛЕКСЮК,
м. Херсон

Уперше на Херсонщині пройшла Всеукраїнська студентська

олімпіада зі спеціальності “Українська мова та література”. Організатори — Інститут філології та журналістики Херсонського державного університету та Херсонське обласне об’єднання Всеукраїнського товариства “Просвіта” імені Тараса Шевченка — створили всі умови для 74 учасників, які приїхали до Херсона з усіх куточків мальовничої України. Компетентне журі обрало найерудованіших.

Подарунки від Херсонського обласного об’єднання ВУТ “Просвіта” та від Харківського видавництва “Основа” стимулювали переможців і всіх учасників до нових звершень.

Тож хай і надалі щастить Україні на розумну та перспективну мольду.

БІЛЬ ЧОРНОБИЛЯ

“Наслідки аварії на ЧАЕС могли б бути значно меншими, якби не бажання тодішнього керівництва СРСР за будь-яку ціну “сховати шило в мішку”, — вважає колишній заступник головного інженера з науки та ядерної безпеки Чорнобильської АЕС, автор книги “Чорнобиль. Помста мирного атома” Микола КАРПАН. Про маловідомі події, що відбулися напередодні ядерної катастрофи і відразу після неї, в інтерв’ю з Миколою Васильовичем.

— **Микола Васильовичу, де Ви були під час аварії і як її сприйняли?**

— Тиждень напередодні аварії я провів у відрядженні в Москві. Повернувшись 25 квітня вранці, поцікавився у свого керівника Олександра Львовича Гобова (відділ ядерної безпеки), чи потрібен я сьогодні на роботі. Він відповів, що на 4-му блоці вдень 25 квітня експерименти будуть закінчені, залишилося тільки зупинити блок, і під час його зупинки буде присутній наш фізик Чернишов. Тож я весь день провів зі своїми маленькими сином і донькою, а о 4-й ранку 26 квітня мене розбудив телефонний дзвінок. Телефонувала сестра дружини, яка тоді жила в райцентрі Чорнобиль — це за п’ятнадцять кілометрів від станції. Жінка була дуже налякана: перервавши нічну зміну, повернувшись додому хлопці-будівельники, які працювали над зведенням 5 і 6 енергоблоків. Вони були свідками вибуху. Я відразу зателефонував на 4 блок, але всі телефони мовчали. Начальник зміни 3 блоку Юрій Багдасаров сказав, що стався вибух і що 4 блоку більше немає. Тоді я сів на велосипед (іншого транспорту не мав) і поїхав через ліс на ЧАЕС. Але доїхав туди не відразу: далекі підступи до неї вже були оточені міліцією. Я поїхав у Прип’ять до свого безпосереднього начальника — завідувача відділу ядерної безпеки. Начальникові відділу ядерної безпеки про аварію на станції чомусь не повідомили, як і начальникові ядерно-фізичної лабораторії Крюту. Я зайшов до Гобова, і з його домашнього телефону ми дозвонилися директору станції. Віктор Брюханов запропонував нам приїхати разом із начальником налагоджувального підприємства Александровим, за яким уже вислано автомобіль. Ми вийшли до дороги, де на виїзді з міста нас чекав А. Крют. Учотирьох ми й приїхали на ЧАЕС о восьмій годині ранку і відразу зайшли в бомбосховище під станцією, де розташовувався штаб ЦО і перебувало начальство — директор, головний інженер, секретар парткому, заступник головного інженера станції з науки та керівники деяких підрозділів.

— **Яка там була обстановка?**

— Невесела. Наша станція була серед кращих. До Першотравневих свят ми очікували нагородження її орденом Леніна.

— **Де розташовувався бункер?**

— Під головним корпусом станції, ліворуч від входу. У бункері великий зал із робочими місцями і кілька кімнатоk. Людей там небагато і всі були зайняті справою. Нашому відділу необхідно було зібрати найважливішу інформацію: в якому стані перебуває аварійний реактор, належало взяти проби повітря, ґрунту і води. Керувати першими експедиціями до стін аварійного енергоблоку випало мені. Мене запитали: “Який персонал і яка техніка Вам будуть потрібні?” Я попросив замовити вертоліт, виділити бронетранспортер із водієм, викликати станційного фотографа. Знімки енергоблоку, які зробив штатний фотограф ЧАЕС Анатолій Рассказов не лише на землі, а й із повітря, були найпершими. Вони дозволили оцінити

ступінь руйнування реактора. Більше того дня до енергоблоку ніхто не літав. Рассказов пішов проявляти плівки, а ми з начальником зміни радіаційної безпеки Юрієм Абрамовим кожні дві години виїжджали до реактора. Побували там п’ять разів. Через відкритий люк бронетранспортера Юрій робив заміри радіаційного фону, а ці дані записував. Ми бачили над реактором клуби пари, довкола валялися уламки будівельних конструкцій. Аналіз проб показав, що ядерне паливо потрапило в навколишнє середовище.

— **Яку дозу опромінення Ви отримали?**

— Велику, але точної цифри не знаю. Як професіонал, я усвідомлював, що від прямого випромінювання не вбережешся, воно проникає навіть крізь бетонні стіни. Захищатися треба було від зараженого пилу. Для цього органи дихання захищали респираторами, а щоб уберегти шкіру і волосся, якнайчастіше змінювали спецодяг. На санпропускниках, на щастя, був великий його запас. Сकिनув забруднену спецв’язку — і в душ. Якщо шкіру відмити не вдавалося, з’являлися виразки. У деяких ліквідаторів площа подібних ушкоджень шкіри складала десятки квадратних сантиметрів... Одержавши в травні тижневу відпустку, я поїхав на батьківщину, на Урал. Годинами просиджував у лазні і пив квас. У такий спосіб вивів з організму значну кількість радіонуклідів.

— **Чи довелося Вам у першу добу після аварії брати участь у прийнятті важливих рішень із ліквідації її наслідків?**

— На жаль, керівництво станції дослухалося не до всіх наших рекомендацій. За нашими розрахунками, через 6 годин після заглиблення, при розкритій активній зоні паливу досить повітряного охолодження. Але воду подавали ще протягом доби, вилили близько десяти тисяч кубометрів. У реакторі вона ставала радіоактивною, а потім розливалася по приміщеннях, ще більше забруднюючи їх. Ця вода принесла багато лиха тому, хто в ній вимок. Персонал, який не мав дозиметричної інформації в перші години після аварії і якому не дали можливості вчасно помитися і змінити мокрий одяг, був приречений на променеві опіки і гостру променеву хворобу.

Головним прорахунком стало те, що не вдалося запобігти колосальній пожежі. Вона спалахнула у зруйнованому енергоблоці надве-

чір 26 квітня — приблизно через 17 годин після аварії. Вогонь бушував усю ніч. У Прип’яті з вікон верхніх поверхів було видно цю моторошну картину: язики полум’я піднімалися на десятки метрів — на висоту труби, що стояла поруч із реактором! Полум’я було білим, цю ознаку, що температура досягла кількох тисяч градусів. Плавився, перетворювався на лаву або викидався в повітря тисячі тонн забруднених радіацією речовин. Радіаційний фон навколо станції через це зріс у десятки разів.

Ми з колегами передбачали, що приблизно о 19-й годині реактор “розженеться”, тому за кілька годин до пожежі дали чіткі рекомендації, як його “дозаглушити”. Необхідно було ввести в зруйнований реактор додаткові обсяги поглиначів — речовини, що перешкоджає ланцюговій реакції поділу ядер. Ми запропонували використати для цього борну кислоту. Достатньо було хоча б тонну її змішати з водою і ввести в реактор за допомогою, наприклад, гідроармат. Але цього не зробили. Наслідки виявилися жахливими. Гігантську пожежу спочатку навіть не намагалися гасити. І це правильно, адже вона була такою могутньою, що з нею неможливо було впоратися жодними силами.

— **Неодноразово доводилося чути, що не так гасили. Чи правильно, на Вашу думку, діяли пожежники?**

— У першу ніч уламки більше десятка касет з ядерним паливом із реактора вилетіли на дах (підрухнок зробили потім, під час збирання їх із даху), і пожежники Чорнобильської АЕС, жертвуючи собою, зуміли їх загасити. А наступної ночі, коли горів реактор, посилали людей на боротьбу з вогнем не було сенсу: вони нічого не змогли б вдіяти. Та й чим гасити? Водой? Це б тільки погіршило ситуацію... До речі, багато хто з пожежників опромінився, перебуваючи, так сказати, у режимі очікування. До ЧАЕС уночі по тривозі з’їхалися пожежники з усіх найближчих населених пунктів, і до ранку їх тримали біля станції. Про всяк випадок...

— **Що сталося на станції після вибуху? Чи правомірні звинувачення на адресу обслуговуючого персоналу? Адже Вам удалося відновити картину аварії?**

— Так, я виклав свою версію подій, яку вважаю достовірною, в книжці “Чорнобиль. Помста мирного атома”. З’ясувалося, що не всі, хто був тоді на зміні, чули, як

вибухнув реактор. Але наслідки відчув і побачив кожен із них: почав вібрувати весь енергоблок і навіть машинний зал. Він величезний, оскільки спільний для всіх енергоблоків. Тряслися стіни, численні трубопроводи, кабелі, устаткування... Почули гуркіт, удари, зі стелі посипалася штукатурка. Машзалом прокотилася вибухова хвиля, що підняла величезну хмару пилу. Завіса з пилу стояла на всій станції. Вибухом знесло дах реакторного залу, його уламки провалили плити перекриття турбінного залу й упали на працююче устаткування. Рвалися кабелі й трубопроводи, серед них ті, по яких подавалося мастило. Виникла загроза вибуху водню в турбогенераторі... Словом, ситуація на станції склалася дуже важка. Але люди залишилися на своїх робочих місцях, вони йшли на смертельний ризик. Наприклад, багато хто з них був облитий із голови до ніг водою активністю 200 рентгенів. І в цьому одязі люди проходили три години, отримавши за цей час майже смертельні дози — по 600 рентгенів. Від отриманого в ту ніч опромінення 23 працівники ЧАЕС незабаром померли. Ще один із них, Валерій Ходемчук, залишився в реакторі — його тіла так і не знайшли. Персонал врятував ситуацію, але про це говорять мало. Адже ще в радянські роки працівників ЧАЕС влада вирішила зробити “крайніми”, зваливши на них провину за аварію.

— **А що стало причиною аварії?**

— Людям вселили в голови версію, що нібито причиною вибуху стала помилка в керуванні реактором під час проведення фізичного експерименту. Насправді вибух стався, коли експеримент уже був завершений. Причому завершений успішно. Причиною аварії було те, що в реакторі розірвалося відразу кілька каналів, якими під великим тиском подавалася вода. До Чорно-

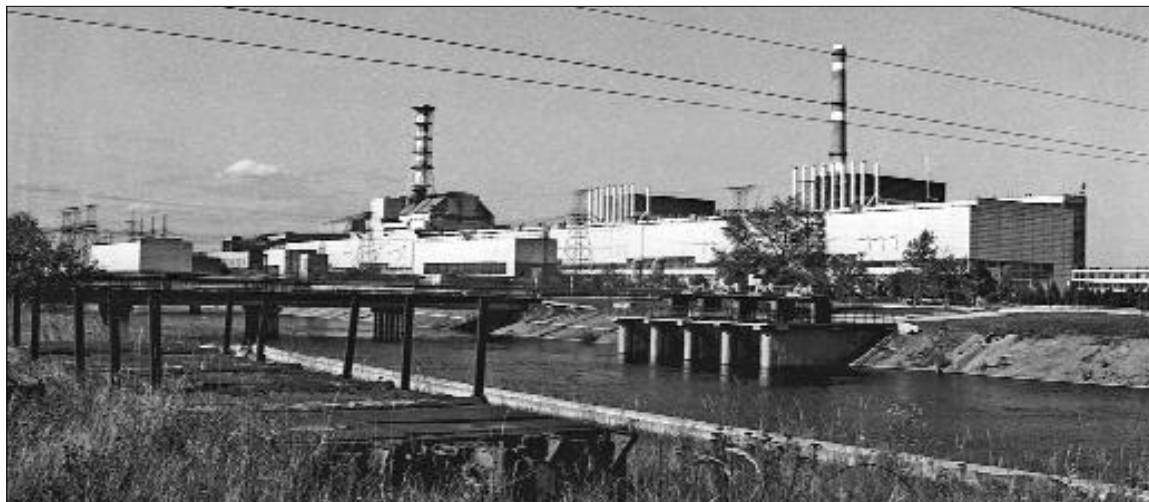
бильської катастрофи було дві НП, коли рвалося по одному каналу: в 1979 році — на Ленінградській АЕС і в 1982-му — в нас на ЧАЕС, у першому блоці. Що відбувалося потім? Вода хльостала на розпечений графіт і википала. Але коли рвалася одна труба, тиску пари, що утворилася, було недостатньо, щоб зірвати дах реактора. А 26 квітня 1986 року розірвалося кілька труб...

Розслідування цієї аварії вимагало неймовірної концентрації сил. І все-таки воно було успішно завершено. Усі крапки були розставлені вже 3 липня 1986 року, під час засідання Політбюро Центрального Комітету Компартії Радянського Союзу під головуванням Михайла Горбачова. Його текст наведено у книзі А. А. Ярошинської “Філософія ядерної безпеки”. Так-от, у ньому чорним по білому написано, що аварія стала наслідком дострокового припинення теоретичних досліджень із безпеки реактора, що зробило РБМК “потенційно небезпечним реактором”. **Вина за це насамперед лежить на керівництві держави, керівництві Академії наук і Міністерстві середнього машинобудування. Фізикою і конструкцією реактора, зокрема, системою його управління і захисту, не була виключена** (як того вимагали Правила ядерної безпеки — саме про це писав у Держатомнагляд за півроку до аварії інспектор Ядрихинський) **можливість “розгону” потужності реактора за деяких робочих ситуацій його промислової експлуатації**. У цьому винні науковий керівник і головний конструктор реактора. Розробник Програми випробувань і персонал ЧАЕС, яких головний конструктор не попередив про здатність РБМК до “саморозгону” за певних ситуацій, увели реактор у потенційно небезпечний режим. Вина за це лежить на головному конструкторі, керівництві експлуатуючої організації і керівництві ЧАЕС.

Отже, причини аварії на ЧАЕС і її винуватці були визначені максимально точно і занесені до протоколу засідання Політбюро ЦК КПРС. Але призначалися ці істини тільки для вищого керівництва СРСР, тому протокол було складено в єдиному примірнику і з грифом “сов. секретно”. А для країни, аж через сімнадцять днів, у газеті “Правда” (за 20.07.86) була надрукована зовсім інша інформація...

Власне бачення аварії на ЧАЕС, її причини та наслідки я виклав у своїй книзі “Чорнобиль. Помста мирного атома”.

Записала **Галина МОЙСЕЄВА**
Фото **Олександра ЛИТВИНЕНКА**

ВИБОРИ — ШЛЯХ ВИХОДУ З КРИЗИ

СКЛАДЕННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ — ВИКЛЮЧНЕ ПРАВО НАРОДНОГО ДЕПУТАТА, ПЕРЕКОНАНИЙ ПРЕЗИДЕНТ

Складення повноважень народними депутатами свідчить, що Верховна Рада втратила “будь-яку дієздатність і легітимність”, заявляє Президент Віктор Ющенко.

“Я думаю, це виключно правовий процес, виключне право народного депутата — зняти відповідні повноваження і вийти зі списку”, — сказав Президент під час прес-конференції, відповідаючи на запитання, як він оцінює відповідні дії парламентарів.

Глава держави також висловив переконання, що кожна політична сила має право прийняти рішення щодо своєї участі чи не-

участі “в такому брудному політичному процесі, який дискредитує звання народного депутата”.

Президент нагадав, що, згідно з Конституцією, Верховна Рада не є повноважною, якщо в ній працюють менше двох третин народних депутатів від конституційного складу.

ГЕНПРОКУРАТУРА МАЄ ВІДІГРАВАТИ ЧІЛЬНУ РОЛЬ У КОНТРОЛІ ЗА ВИКОНАННЯМ УКАЗУ ПРО РОЗПУСК ВР, ПЕРЕКОНАНИЙ ПРЕЗИДЕНТ

Президент України Віктор Ющенко переконаний, що Генеральна прокуратура в умовах політичної кризи має відігравати чільну роль у контролі за виконанням національного законодавства, Указу про дострокове припинення повноважень Верховної Ради тощо. Про це він заявив на брифінгу.

“Генеральний прокурор на засіданні РНБО говорив про те, що він буде стояти на стороні закону, Указу Президента... Але на практиці все по-іншому. Не працює Указ із рішення РНБО, не працює Указ від 2 квітня в тих моментах, де Генеральна прокуратура повинна робити гідний правовий нагляд”, — констатував Глава держави.

ПРЕЗИДЕНТ НАПОЛЯГАЄ НА ПОЛІТИКО-ПРАВОВОМУ ВИРІШЕННІ ПАРЛАМЕНТСЬКОЇ КРИЗИ

Президент Віктор Ющенко наголошує, що політична криза має бути вирішена полі-

тико-правовим методом через компроміс між учасниками конфлікту. Про це він сказав на прес-конференції після зустрічі з Прем'єр-міністром Віктором Януковичем.

При цьому він наголосив, що невід'ємним і ключовим моментом врегулювання кризи є дострокові вибори до Верховної Ради.

Глава держави також зазначив, що якщо учасники конфлікту будуть готові до компромісу, він може призупинити свій Указ про розпуск парламенту, якщо у відповідь на цю дію буде сформульовано на певний короткий відрізок часу пакет політичних компромісів”.

За словами Президента, сторонам потрібно погодитися довкола таких питань:

- забезпечити неможливість у майбутньому формування коаліції на неконституційних засадах, як це було зроблено в березні ц. р.;
- прийняти закон про Кабінет Міністрів у новій редакції;
- прийняти закон про регламент Верховної Ради;
- прийняти закон про опозицію;
- вдосконалити закони, які стосуються організації виборчого процесу, — починаючи від закону про вибори народних депутатів і закінчуючи законом про статус народного депутата;

• забезпечити законодавче закріплення положень Універсалу національної єдності;

• зробити висновки щодо діяльності системи правоохоронних органів, зокрема Ге-

неральної прокуратури, яку Глава держави назвав “бездіяльною” в умовах політичної кризи;

- створити спільну комісію з удосконалення Конституції;
- відмовитися від створення штучного протистояння в суспільстві. Глава держави закликав громадян не піддаватися на жодні спекуляції, наголосивши, що силовий варіант в Україні не пройде;
- провести загальнонаціональний референдум щодо змін і доповнень до Конституції або її нової редакції.

Глава держави ще раз висловив своє переконання, що у березні цього року в парламенті було закладено “початок глибокої узурпації влади”. Про це свідчить не лише неконституційне формування коаліції, а й події довкола розгляду і прийняття таких неконституційних законодавчих ініціатив, які регулюють діяльність Кабінету Міністрів, Ради національної безпеки і оборони, Національної комісії регулювання електроенергетики, комерційних банків та ін. “Це все дорога узурпація влади шляхом грубого порушення національної Конституції”, — сказав Президент.

Ще одним доказом узурпації влади є саботування роботи Центральної виборчої комісії, зазначив В. Ющенко.

Глава держави ще раз наголосив, що політичне врегулювання конфлікту має відбуватися на основі діалогу.

Фото Олександра Литвиненка

Фото Олександра Литвиненка

НЕ ТРЕБА ПРИПИСУВАТИ ЗАЙВОГО

Майдан-Інформ отримав телефоном коментар пані Северінсен щодо ситуації в Україні. Співдоповідач Моніторингового комітету ПАРЕ відразу ж наголосила, що вона вважає абсолютно неприпустимим для себе коментувати юридичний статус Указу Президента про розпуск Верховної Ради, і дистанціювалася від усіх учасників конфлікту. “Крім того, лунають заяви деяких українських політиків про те, що начебто я дотримуюся думки про неконституційність Указу. Я такого не говорила”, — повідомила пані Северінсен.

Пізніше пані Северінсен надіслала нам таку заяву:

“У зв'язку із загостренням політичної кризи в Україні українські політики намагаються знайти підтримку тієї позиції, яку вони займають у конфлікті. Я зазначила, що моє ім'я використовується певними українськими ЗМІ, які цитують мене таким чином, начебто я підтримую якусь одну сторону цієї суперечки.

Я хотіла б сподіватися, що ЗМІ відображатимуть власне мою позицію перед тим, як оприлюднювати заяви політиків, які кажуть, що посилюються на мої слова”.

ЮЛІЯ ТИМОШЕНКО: «ПРЕЗИДЕНТ НІКОЛИ НЕ СКАСУЄ СВОГО УКАЗУ ПРО ДОСТРОКОВЕ ПРИПИНЕННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ ПАРЛАМЕНТУ»

Лідерка БЮТ Юлія Тимошенко переконана, що Президент України Віктор Ющенко ніколи не скасує свого Указу про дострокове припинення повноважень Верховної Ради. Про це вона заявила, виступаючи на мітингу прихильників Об'єднаної опозиції на

Європейській площі в Києві.

“У Президента України є впевнена позиція — ні кроку назад, жодних кроків щодо повернення до старої системи корупції і знищення України”, — сказала Юлія Тимошенко, додавши, що Президент “не скасовуватиме жодних указів”.

Прес-центр БЮТ

ЮРІЙ КОСТЕНКО ВВАЖАЄ: «НЕ СЛІД ОЧІКУВАТИ, ЩО КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД СТАНЕ ОСТАННЬОЮ ІНСТАНЦІЄЮ»

“Заяви Олени Лукаш, яка представляє в Конституційному Суді (КС) інтереси уряду, про остаточне рішення КС уже наступного тижня свідчать не на користь КС”, — вважає лідер Української народної партії Юрій Костенко. Два тижні тому провідні українські ЗМІ у зв'язку з попередньою заявою О. Лукаш наголошували на “витоків інформації з закритих засідань КС”.

За словами лідера УНП, засідання КС давно вже нагадують маріонеткову виставу: “Судовий механізм, який створено для врегулювання суспільних відносин, перетворився на механізм маніпулювання

суспільною позицією”. Як заявив Ю. Костенко, про це свідчать і корупційні скандали навколо провідних фігур КС, і сьогоднішня заява представника Президента у КС Володимира Шаповала, який має намір піти у відставку, оскільки суд не має “беззаперечної довіри в суспільстві”. Ще “свіжі в пам'яті “заслуги” КС перед суспільством — наприклад, “освячення третього терміну екс-президента Леоніда Кучми”, — нагадає Ю. Костенко. За його словами, рішення КС зазвичай залежало від того, “яку гілку влади він обслуговував”.

У зв'язку з суспільною недовірою до КС щодо відстоювання вер-

ховенства права, “рішення суду не може бути тільки конституційно-правовим, а повинно бути політично-правовим”, — наголошує Костенко. Лідер УНП заявив, що “не варто очікувати, що КС стане останньою інстанцією”. “Потрібно шукати рішення в політико-правовій площині — в компромісі між Президентом і главою Уряду. В межах цього компромісу може бути прийнята низка законодавчих рішень, а також узгоджена дата дострокових виборів”, — заявив Юрій Костенко.

Прес-центр УНП

ПРЕЗИДЕНТ УКРАЇНИ ВИСЛОВИВ СПІВЧУТТЯ У ЗВ'ЯЗКУ ЗІ СМЕРТЮ БОРИСА ЄЛЬЦИНА

“Від імені Українського народу і від себе особисто висловлюю глибокі співчуття у зв'язку із непоправною втратою — смертю політичного і державного діяча, першого Президента Російської Федерації Бориса Миколайовича Єльцина. Ми щиро поділяємо біль цієї тяжкої втрати. Прошу передати слова співчуття дружині, рідним, близьким, соратникам та всьому Російському народові”, — говорить у листі Президентів Росії.

“Пішов із життя великий демократ і масштабний політик, з ім'ям якого пов'язана ціла епоха у світовій історії. Внесок Бориса Єльцина у відродження Російської держави, утвердження принципів свободи, рівноправності та суверенності на пострадянському просторі, у справедливе облаштування сучасного світу — унікальний, який можна порівняти зі звершеннями великих історичних лідерів”, — ідеться у співчутті Глави держави.

ВОЛОДИМИР ВАСИЛЕНКО: «СЬОГОДНІ НЕМАЄ ЖОДНИХ ПІДСТАВ ДЛЯ ЗОВНІШНЬОГО ВТРУЧАННЯ У СИТУАЦІЮ В УКРАЇНІ»

Надзвичайний і Повноважний Посол України, правознавець-міжнародник, доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України Володимир Василенко головною причиною кризи в Україні вважає низьку політичну культуру значної частини українських політиків, брак у них патріотизму та їхнє небажання дотримуватися норм української Конституції та українських законів.

— **Володимире Андрійовичу, яке ставлення до сьогоднішніх українських подій у світі?**

— В українців, на мій погляд, існує дещо перебільшене уявлення про увагу світу до України. Якщо переглянути випуски світових новин, то одразу стає зрозуміло, — події в Україні сьогодні не найважливіші. Політичні кризи, на кшталт нинішньої в нашій країні, бувають у багатьох, навіть найбільш демократичних державах. Практика дострокового розпуску вищого законодавчого органу в умовах виникнення парламентсько-урядової кризи досить поширена у світі. Наприклад, за останні десять років до такого кроку вдавалися у 23-х країнах світу, серед яких Австрія, Болгарія, Великобританія, Греція, Данія, Німеччина. В деяких із країн, як-от Португалія та Кувейт, навіть неодноразово. Таким чином, події в Україні сприймаються у світі абсолютно спокійно. Я б сказав, із розумінням. Тим більше, що політична криза в Україні не супроводжується якимись заворушеннями, агресивним протистоянням чи жертвами, а носить мирний характер.

— **Незважаючи на це, український парламент визнав за доцільне звернення до міжнародних інституцій із проханням втрутитися у ситуацію в Україні та допомогти врегулювати існуючі протиріччя.**

— Як не парадоксально, саме ті сили, дії яких спричинили політичну кризу в державі, сьогодні звертаються до світової спільноти по допомогу, дезінформуючи при цьому міжнародні інституції. Погодьтеся, що не в останню чергу політична криза в Україні виникла через так звану політичну реформу, ініційовану Леонідом Кучмою та його оточенням із відомою метою, підтриману комуністами Петра Симоненка, соціалістами Олександра Мороза і запроваджену з кричущими порушеннями Конституції України та регламенту Верховної Ради України. Свого часу антикучмівська опозиція, експерти та фахівці застерігали, що поспішне й нелегітимне запровадження конституційної реформи призведе до політичної кризи в державі. Так і сталося. Політична реформа розбалансувала систему, на якій була побудована Конституція України. До речі, Конституція, про яку свого часу (за винятком деяких моментів) схвально висловилася Венеціанська комісія. А взагалі будь-яка

країна, яка себе поважає, намагається власними силами вирішити існуючі внутрішні проблеми і прагне всіляко обмежити вплив ззовні.

— **Тим не менше, Україну вже відвідали перші “миротворці” — делегація державної Думи Російської Федерації. Як Ви прокоментуєте цю ініціативу?**

— Російська Дума відома своєю антиукраїнською налаштованістю. За період свого існування вона ухвалила велику кількість різних антиукраїнських заяв і постанов. Подібні акти не можна кваліфікувати інакше як втручання у внутрішні справи України. Вони шкодять нормальному розвитку українсько-російських відносин. Україна не раз намагалася звернути увагу російської сторони на ті аспекти, які вносять елементи ерозії в двосторонні відносини, спонукати її дотримуватися міжнародних угод, що укладені між нашими країнами, і діяти в рамках загальноєвропейських норм міжнародного права. Що стосується російських депутатів, які прибули в Україну нібито для допомоги у врегулюванні політичної кризи, то це вже стало стереотипом поведінки деяких представників російського політикуму — з будь-якого приводу втручатися у внутрішні справи України. Я вважаю, що ситуація, яка сьогодні склалася в Україні, може бути розв’язана шляхом діалогу всередині країни без залучення будь-яких посередників, і ніхто не повинен нав’язувати Україні свою волю і свої рішення.

— **Питання щодо ситуації в Україні стало предметом розгляду у Страсбурзі та Брюсселі. Які наслідки обговорення та чи**

можливе застосування якихось санкцій до України з боку цих міжнародних інституцій?

— Зараз немає підстав про це говорити. На сьогодні вже відбулося два раунди переговорів між Україною та ЄС щодо підписання нової поглибленої Угоди про співробітництво. Третій раунд заплановано на травень і жодних заяв про те, що через загострення політичної ситуації всередині країни підписання Угоди може бути відкладене, — немає. Що стосується Ради Європи, то, як відомо, 17 квітня відбулася заздалегідь запланована участь прем’єр-міністра України Віктора Януковича у засіданні сесії Міжпарламентської Асамблеї. Того ж дня відбулася зустріч Президента України Віктора Ющенка з Головою Єврокомісії Жозе Мануелем Баррозу та Головою Європарламенту Гансом-Гертотом Поттерінгом, який на спільній прес-конференції висловився на підтримку проведення дострокових виборів в Україні як механізму врегулювання політичної кризи. 19 квітня там було обговорено питання функціонування демократичних інститутів в Україні. Це було абсолютно нормальне, конструктивне обговорення. Звичайно, приділялася увага сучасній ситуації в Україні, однак про жодні санкції не йшлося. Я нещодавно повернувся зі Страсбурга і мав нагоду переконатися, що там абсолютно спокійно, з розумінням ставляться до подій в Україні. Жодних негативних настроїв немає. Дуже прихильно сприйняли у Страсбурзі виступ міністра закордонних справ України Арсенія Яценюка, який також нещодавно перебував там із візитом.

— **Попри все це нестабільна ситуація в Україні може мати негативні наслідки для авторитету держави на міжнародній арені, чи не так?**

— Звичайно, штучно створена в недалекому минулому проблема у питанні призначення міністра закордонних справ України, нинішнє політичне протистояння, пов’язане з достроковими парламентськими виборами, а отже, і з необхідністю формування нового уряду, спонукають інші держави займати вичікувальну позицію, обережніше ставитися до ініціатив України.

— **Одним із варіантів виходу із ситуації, що склалася, коаліційна команда на чолі з прем’єром і спікером бачить одноразове проведення виборів парламенту, президента та референдуму щодо вступу в НАТО. Як Ви розцінюєте такі заяви?**

— Знову ж таки, на цьому наполягають ті сили, поведінка яких уже призвела до кризи в Україні. Вони добре розуміють, що для дострокових виборів президента немає жодних підстав. А пов’язування цього ще й із референдумом, який непередбачуваний, може призвести до ще більшої дестабілізації ситуації в Україні або й узагалі до втрати важелів управління державою. Проведення референдуму щодо вступу до НАТО взагалі необов’язкове. У жодному з установчих документів чи рішень НАТО немає положень про те, що вступ у цю організацію вимагає референдуму. Це суто добровільна справа кожної держави, виносити таке питання на всенародне голосування чи ні. З іншого боку, на мою думку, безглуздо організовувати референдум із питання, коли очевидно, що членство в НАТО збільшує безпеку держави. Якщо ж усе-таки вести мову про референдум, то його слід проводити лише тоді, коли громадяни України будуть об’єктивно поінформовані про НАТО, а не перебуватимуть під впливом односторонньої пропагандистської кампанії, часом із поширенням абсолютно брехливої інформації, як це відбувалося під час минулих президентських і парламентських виборів. Я переконаний, що одержавши об’єктивну інформацію, переважна більшість населення висловиться за членство в Північно-Атлантичному Альянсі.

— **Чому, на Вашу думку, у політичній боротьбі українські політики приділяють таку велику**

увагу зовнішньополітичним аспектам, замість думати про підвищення рівня життя населення?

— Це можна пояснити тим, що багато українських політиків мало дбають про інтереси Української держави та суспільства, а прагнуть використати гострі питання (наприклад, другої державної мови, членства в НАТО, участі в ЄП тощо) для того, щоб опинитися на владному Олімпі і задовольнити насамперед свої егоїстичні інтереси. На жаль, частина українських політиків у парламенті озвучує антиукраїнські гасла і діє на користь сусідніх держав. Деякі з депутатів узагалі відверто виступають проти державної незалежності України. Як не прикро, це українські реалії, яких немає в жодній країні світу.

— **Яким Ви бачите процес розв’язання ситуації, що склалася?**

— Його вже запропонував Президент: проведення чесних дострокових виборів із дотриманням європейських стандартів; формування на основі результатів цих виборів нового парламенту; запровадження імперативного мандату як гарантії дотримання норм діючої Конституції у плані формування коаліції. Крім того, створення конституційної комісії, яка б зайнялася ліквідацією шкідливих наслідків політичної реформи, усуненням її недоліків або навіть повним її скасуванням, оскільки її прийняли з грубими порушеннями норм Конституції. До речі, імперативний мандат використовується в багатьох державах, наприклад, в Індії, Норвегії, Португалії, Сербії, Росії. Кожна з них виходить із своїх національних традицій, політичних реалій і потреб забезпечення стабільності. Імперативний мандат в Україні буде непотрібним тоді, коли утвердяться справді демократичні норми, коли український політикум досягне достатньої політичної культури і діятиме відповідно до норм демократії, а не свавільно.

І, звичайно, вирішальне значення матиме позиція українського виборця, його свідоміше і відповідальніше ставлення до підтримки тих чи інших політичних партій і їхніх партійних списків.

Розмову вела
Галина ЗАРІЦЬКА

Фото **Максима ТРЕБУХОВА**

Для довідки: Володимир Василенко — правознавець-міжнародник, доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України, Надзвичайний і Повноважний Посол України. Народився 16 січня 1937 року в Києві. Закінчив юридичний факультет Київського державного університету імені Тараса Шевченка. Протягом 1972—1992 років був науковим консультантом МЗС України з правових питань. 1992 року Володимир Василенко призначений послом у країнах Бенілюксу, а також представником України при Євросоюзі й НАТО. З 1998 до 2002 року — посол у Великій Британії і за сумісництвом в Ірландії. Навесні 2001 року Генасамблея ООН обирає професора В. Василенка до Міжнародного Кримінального Трибуналу по колишній Югославії, де він працював суддею до січня 2005 року. Протягом семи років (1989—1991 рр.; 1996—1998 рр.) він також був представником України в Комісії ООН із прав людини. Нині — представник України в Раді ООН з прав людини.

ДОРОГА ДО ХРАМУ

15 років тому на Благовіщення у дзвіниці знищеного комуністами Святоуспенського кафедрального собору міста Полтави вперше після майже 60-річної перерви було відслужено Божественну літургію. З відстані цих півтора десятиліть, прожитих Святоуспенською громадою Української Православної Церкви Київського патріархату, а ще більше — з огляду на катаклізми всього буремного ХХ століття, яскраво видно: **Божа правда перемагає диявольську лжу — навіть найчорнішу, найагресивнішу, озброєну до зубів і розпросторену, здавалося, на півсвіту. “Пекло, де твоя перемога?” — співаємо на Великдень. Прокляття всевідчуження від Бога народ може змити зі свого чола — солоним потом жертвовної праці для Бога й України, Вірою і Любов’ю.**

Ганна ДЕНИСКО,
м. Полтава

Подумати тільки: на святій Івановій горі, де гордий, величний Успенський собор говорив із небесами сяєвом своїх бань, піснею дзвонів, красою своїх архітектурних ліній та ікон, мудрістю людей, які тут служили і молилися — від Іоана Величковського, усієї полтавської козацької старшини, Івана Котляревського, Панаса Мирного — до Симона Петлюри і майбутнього Патріарха Мстислава, — тут мала настати суцільна загибля, а потім вирости таке собі соцістечко — з бараками 30-х років чи хрущобами 60-х. І диявольський план почав здійснюватися: собор, шедевр козацького бароко XVIII століття, злетів у повітря, і комсомольці з кайлами розгребли по цеглині, по камінчику святі руїни. Уже мали знести третій ярус дзвіниці й поставити там Сталіна на велетенському коні...

Божим промислом дзвіниця залишилася незрушною. Кажуть, хтось заніс її в орієнтири для повітроплавців. Поруч із місцем загибля після руйнування храму в 60-ті роки відновлюється садина Котляревського. Батько нової української літератури простягає свою добру руку, оберігаючи місце, де стояв Успенський собор, від наповзання “стекляшок” епохи розвинуто-загниваючого соціалізму. До речі, не всі навіть сьогодні знають, що хату, де народився і жив Іван Котляревський (збудована 1705 р.), купив 1751 року дід Івана Петровича Іван, дякон Успенського собору.

Початок 90-х. Постає Українська держава, а з нею й Українська церква. З тим об’єктивним історичним процесом змушена рахуватися навіть посткомуністична, а точніше, прокомуністична влада Полтави, якій зручніше і звичніше спілкуватися тільки з московськими батюшками, вишколеними гебістським наглядом за десятиліття панування диявола на 1/6 частині суходолу.

Дзвіницю Святоуспенського собору таки передають українській громаді. Якби цього не зробили, посткомуністична всевідчуженість від Бога і антиукраїнськість влади стала б надто вже демонстративною.

Так на святій Івановій горі з руїн відроджується і Святоуспенський кафедральний собор, і собори українських душ.

...Цього року Благовіщення збіглося з Великою Суботою, коли християни моляться особливим чином на ознаменування того моменту, коли смерть Ісуса Христа перетворюється на животворче Його Воскресіння — джерело нашої Віри і Надії на життя вічне.

Святкові Богослужіння вів єпископ Полтавський і Кременчуцький Федір. Його преосвященству співслужили настоятель Святоуспенського кафедрального собору, митрофорний протоієрей Миколай Храпач, отці Юрій Кулик та Костянтин Остроушко.

І молилися парафіяни сього дорогого не тільки для Полтави, а й

усієї України храму за державу нашу, державців і військо її, за всіх сущих на цій такій беззахисній планеті. І за мир у вітцівському домі, де непутящі зайди-пройдисвіти, ставши постоем, влаштовують бешкети та кривдять і обкрадають господарів.

“Живемо у Христі, дихаємо Христом, рухаємося у Христі”, — говорив у своїй проповіді єпископ Полтавський і Кременчуцький Федір. Його преосвященство наголошувало, що кожен народ, якому Бог дав державу і мову, повинен мати свою церкву. “Без помісної церкви український народ не зможе зберегти дари, які нам дав Господь: Українську державу і українську мову”.

Владика говорив про те, що християнинові постійно доводиться робити вибір — обирати Бога життям, Вірою, Любов’ю. Християни зазнавали переслідувань не лише в часи Христа, вони зазнають переслідувань і сьогодні. Але як Христос переміг імперію Свою Вірою і Смиренням, так і ми переможемо Любов’ю.

Владика закликав із любов’ю ставитися до тих братів, які ще не розуміють значення Української Помісної Православної Церкви для консолідації народу, розвитку його духовності, культури, освіти, економіки, збереження самостійності й самодостатності.

Якби ж то з такою любов’ю ставилися до ближнього і всі православні Московського патріархату! А то якраз напередодні Великодня перекинчики до УПЦ МП на чолі з Сергієм Знамєнським увірвалися до Святомиколаївської церкви УПЦ Київського патріархату, і весь Великдень заважали проводити Богослужіння парафіянам храму.

Ось що робиться, коли в церкву приносять дух мирської колотнечі, служіння Мамоні, вислужування перед чужими імперіями.

Але нам, вірним Богові й Україні, своє робить, тобто спрямовувати волю на творення добра на рідній українській землі.

По закінченні Божественної літургії на честь Благовіщення Пресвятої Богородиці єпископ Федір вручив подячні грамоти за жертвовну працю та вагомий внесок у справу відродження Святоуспенського кафедрального собору м. Полтави і відданість Святій Українській Православній Церкві Київського патріархату парафіянам Миколі Передерію, Галині Пустовгар, Зінаїді Яненко, Людмилі Дерев’янку, Юрію Антиповичу, Олександрові Руденку, регенту церковного хору В’ячеславу Орищенко.

Благословенною грамотою Патріарха Філарета за заслуги перед Православною Церквою і побожним українським народом нагороджені Катерина Клименко, Олександр Остроушко, Олександр Ільченко.

Настоятелів Святоуспенського кафедрального собору, секретарів єпархії, митрофорному протоієреєві Миколою Храпачу владика Федір вручив нагороду Патріарха — орден Юрія Переможця.

Фото Петра Антоненка

ЦЕРКОВНИКИ ВІД ПОЛІТИКИ І ПОЛІТИКАНИ ВІД ЦЕРКВИ БЛОКУЮТЬ УКРАЇНСЬКИЙ ХРАМ

Ця велична, красива 300-літня козацька церква височіє при в’їзді в Чернігів. Добрих півтора десятиліття православна козацька громада міста добивалася від влади передачі їй церкви Святої Великомучениці Катерини. Нарешті у квітні минулого року голова обласної держадміністрації М. Лаврик видав таке розпорядження.

Було знайдено й місце для переведення з церкви розташованого тут музею народної творчості.

Але буквально в переддень передачі церкви від музею громаді віруючих, вночі її було заблоковано. Організували блокування церковники єпархії Московського патріархату і політики від релігії — прогресивні соціалісти і регіонали. Саме їхні намети обліпили храм, заблокували двері. Навіть начепили свій замок, обкрутили дротом.

...Минув рік. Усе на місці. Розпорядження обласної державної влади не виконано. Бо блокувальники хутко, в перші ж дні акції, оскаржили його в судах, подавши аж два позови. Мотивація позовів і галасливих не то мітингів, не то служб під церквою одна: не віддамо храму “неканонічній” церкві, самі претендуємо на нього. Це при тому, що Київський патріархат має в місті всього два храми, а московський — понад десять, у тому числі найдавніші

історичні собори. Ну, а суди наші, як відомо, не поспішають.

Безглузда ситуації ще й у тому, що у храм не пускають не лише нового господаря, віруючих, а й старого. Музей, який входить у структуру національного заповідника “Чернігів стародавній”. А з церкви так і не встигли вивести частину експонатів, десять на мільйон гривень. І дирекція заповідника, державної установи, уже рік марно добивається від державних органів, у тому числі правоохоронних, щоб потрапити у свій поки що об’єкт. Подивитися, що з експонатами і що з самим приміщенням.

Бідна Великомучениця Катерина...

ВИЙШЛА НОВА ГАЗЕТА «ПОКРОВА»

Перше число цієї газети — видання Чернігівської єпархії Української Православної Церкви Київського патріархату вийшло якраз напередодні Великодня. Газета відкривається Пасхальними посланнями Патріарха Філарета і Єпископа Чернігівського і Ніжинського Севастіана.

Поки що газета задекларована як місячник, має 4 сторінки і скромний наклад — тисячу примірників. Але це лише початок. І добрий знак на теренах ще нечисленної української духовної преси. Як сказав у слові до читачів редактор газети, настоятель Покровського храму міста Ніжина протоієрей Мисаїл Якубів, “Покрова” — наша ластівка, що залетить у кожну домівку, Божий глас, що постукає у Ваші серця”.

Уже в першому числі газети чимало цікавих матеріалів. Це і відродження Української Церкви в районах області, і зв’язок релігії та медичної етики, і повідомлення про те, що в далекому Владивостокі відбулося освячення храму на честь святого князя Ігоря Чернігівського, і добірка поезій клірика Покровського храму Ніжина о. Олександра Світлійшого. Газета розповідає, що при школі мистецтв міста Ніжина вже третій рік

діє факультатив “Духовний світогляд”. Мета його — духовний розвиток дітей на православних традиціях. Торік дирекція школи запросила майстриню-писанкарку, директора музею Павла Тичину в м. Києві Тетяну Сосновську, яка провела майстер-клас для учнів і викладачів. До нинішнього Великодня готували свої роботи не лише майбутні художники, а й інші учні школи. Їхні писанки були виставлені у Покровському соборі міста.

Нарешті, газета повідомляє, що Чернігівська єпархія УПЦ КП із благословення єпископа Севастіана відкрила свій сайт в Інтернеті.

СВЯЩЕНИКИ НА ВЕЛОСИПЕДАХ

Храм святих князя Чернігівського Михайла і боярина Федора — кафедральний храм Чернігівської єпархії Київського патріархату. Молоді енергійні священики цього храму отці Олег Сіренко та Ілля Бідняк (на фото), як і отець Андрій Костур із цього ж храму, добираються на службу і зі служби додому на велосипедах. Звісно, не в під’ярусних, бо так не дуже зручно їхати, але саме на двох колесах. Київський патріархат, вважають отці, церква народна. Навіть у цьому аспекті.

Підготував матеріали
Петро АНТОНЕНКО

Фото Валерія Сенчука

Мандрівки
історією
з Володимиром
Яворівським.

МУДРІСТЬ БУДІВНИЧОГО

нічні споруди, комунікації, культурно-історичні монументальні "автографи доби", та й інженерно-механічні "дари" сучасників — запитами шляхетної етичної, естетичної, зрештою, екологічної громадської потреби, найвищим вимогам світового рівня?

Відповідь дасть сам читач: він не бачить сучасних постмодерних "хмарочухів", інакше їх не назвеш, — поблизу, скажімо, Нотр Даму в Парижі. А поблизу Лаври чи храму Святої Софії в Києві — скільки завгодно... На тротуарі Відня ви вночі не спіткнетеся об надовби "квітників", які забаглося мати перед своїми вікнами "новому нуворишу", не впадете в приямок, що виходить за межі "красної лінії", тобто парадної межі домоволодіння, не зламаєте каблучку на вибох через укладені "розсипчасті" елементи бруківки, не битимете взимку поклонів комунальним службам на тротуарних ковзанках біля дощових ринв.

Стережемося накликати гнів декого з "причетних", але ж час вимагає нашого з вами втручання.

Чи не настала ж пора від слів про духовність перейти до відродження **джерел** високої духовності? Згадаймо наших берегинь, українських матерів. До кожної речі в господі вони ставляться з такою увагою, любов'ю, навіть пієтетом, як і до живності, і кожна вжиткова річ, споруда, створена руками дбайливих господарів, віддає родині довголітню вірною службою. Все збудоване, вишите, змайстроване — береже енергію добра і подих благочестя, дані нам згори.

Та й як інакше! Адже навіть "інертні" валуни, як стверджують англійські вчені, пульсують, як тіло живої істоти, хай раз на добу, хоча вони нібито й не є живою природою! Ні, панове земляни. Наша мати-Земля є живою істотою, вона має кров — воду й нафту, вона дишає, пульсує, дає нам енергетичну спомогу до життя і повсякденну поживу, коштовності й опору, захист і повітря... Щадімо ж і ми її.

Півтораметровий шар чорнозему ще й сьогодні в розпорядженні

"Земля наша велика і щедра,
а порядку в ній нема".

Посли слов'янських племен — варягам

аграріїв деяких регіонів. Фантастичний скарб Життя! На жаль, мегаполіси, зростаючи **екстенсивно**, поглинають родючі землі й навіки позбавляють їх функцій матері-годувальниці, віддаючи у владу бетонного монстра — міста...

Артеріями життя споконвіку для нас є ріки. Ми селимося на їхніх берегах, але, споживаючи джерельну чисту воду, повертаємо в русла отруйні стоки. Це — "дарунок" тим, хто нижче за течією і... тим, хто після нас. Тобто цивілізація вже практично наступила на горло власній пісні і при цьому не збирається виправитися. Що ж тоді є мудрість "миру", як не безумство? І чи здатні ми почути сьогодні злободенний заклик "грінпісівців" — "Назад, до Природи!"? Адже в перенаселеному доквіллі вікон у природу все меншає.

Яскравим прикладом історичної селитебної території є межі давнього й сучасного міста — Град Кия. Тут спершу, як вважають, з'явилося підземне місто, яке існує й сьогодні. У Києві й довкола нього було виявлено понад 60 печер. Лише "археологи XIX ст. виявили в Києві понад 45 печер" (Енциклопедичний довідник "Київ", 1981). Печери Китаєвої гори, сполучені, як твердять спелеологи, з Лаврою і з Церківщиною (хутір Вільний біля Чабанів), Звіринецькі печери, Солом'янські підземелля, "андеграунди" Софії, Михайлівського і Кирилівського монастирів, та й Метрополітен — усе це значні "каверни" в тілі живої істоти Землі. Як ми ними розпоряджаємося? Чи до кінця ґрунтовно досліджуємо і використовуємо ту ж таки туристичну приналежність (з імовірною економічною віддачею) київських підземель? Це надважливе питання слід розглянути окремо. Тут є, на нашу думку, "резерви поступу".

Годувальниками й постачальниками столиці України завжди були насамперед її зелені передмістя: Бортничі збирали "борт", Бровари варили мед-пиво, Борщагівки давали все до зеленого столу, Чабани, Бугайка, Биківня — "скором-

не", та й вовну, шкури, Тетерівщина й Страхолища — дичину, Данапр, Прип'ять, Ірпінь, Десна, Либідь — рибу, Совки й Білогородка — садовину, Жорнівка — мливи, Будаївка — поташ і вугілля, Рудня — залізо, Дзвенигород — був зброярнею, за що й стертий обрами з лиця Васильківського тракту. Красний Трактир на південному Обухівському шляху та Красний Хутір перед Дарницею зустрічали у давнину гостей українськими стравами й готельним сервісом.

Розширюючи межі міста, сучасні його "генпланисти" не подбали належно про збереження "зелених коралів" довкілля і потенціалу поглинутих новобудовами передмість, годувальників столиці. А рибні заплави Лівобережжя (мікрорайон Позняків) інтенсивно завалюються сміттям і забудовуються. Зона рекреації стає зоною омертвлених водних джерел, — а це мінусова енергетика, вогнища недуг і деградація природного історичного ландшафту. Тут є де докласти рук нашому брату Будівничому, який узявся б воскресити, скажімо, окрасу Дарниці — її озера і заплави, влаштувати набережні, човнові станії, обладнати рибальські урочища...

Окрема увага — природній енергетичній карті столиці міст Дніпрового басейну, їхнім святиням — соборам і церквам, святим горам, та й рукотворним "морям" і греблям... Життя не стоїть на місці, третє тисячоліття вимагає сучасних комунікацій, паркінгів, заправок енергоносіями, кемпінгів, розкішного житла, готелів, сміттєпереробних комплексів. Звісно ж, спортивних і експозиційних осередків, мережі дитячих виховних і оздоровчих закладів, створення міст-супутників із винесенням до них, з історичного середовища, промислових об'єктів. Усі ці та інші "клопоти зростання" слід розглядати в комплексі, оскільки ми своїми руками створюємо оновлений життєвий простір.

Далі буде.

Фото Олександра Литвиненка

Борис СПИСАРЕНКО

Було ж досі: мудрість миру (загалу) стає чомусь у підсумку безумством.

Але кожний, хто звертається до громади, має надію своїм словом покласти початок скресання криги байдужості в серці Людини, спрямувати дії й помисли її на творчий розвій нинішньої й прийдешньої гілок життя і сприяти створенню на Землі такого позитивного духовного й матеріального середовища, в якому б добре почувався кожний індивід, кожний край, кожний етнос...

Певне ж, цього прагнув наш Будівничий Всесвіту, наш Творець. Взятися за цю тему вирішив після ґрунтовного аналізу сучасно-

го стану з розв'язанням "вічних" завдань землян: подолання злиднів, недуг, соціальної несправедливості, рукотворних економічних, техногенних "обвалів", бездомності певного класу співгромадян, для яких власний дах над головою — це просто "фата моргана"...

Сьогодні будівничі спроможні спорудити найкомфортніші помешкання й палаци для вас, дорогі побратими на цій Планеті. Все необхідне (у вимірах того ж таки загалу) маємо: сучасна технічна база, апробований фаховий потенціал, проектні рішення, позначені "сертифікатом" індивідуального обдаровання автора, певні інвестиційні спромоги...

Але ж чи відповідають наші творіння — житлові, громадські, тех-

Засновник:
Всеукраїнське
товариство "Просвіта"
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор
Любов ГОЛОТА

Редколегія
Любов ГОЛОТА,
Ярема ГОЯН,
Павло МОВЧАН,
Анатолій ПОГРІБНИЙ
Олександр ПОНОМАРІВ
Іван ЮЩУК

Перший заступник
головного редактора
Олександр ШОКАЛО
279-49-47

Заступник головного редактора
Петро АНТОНЕНКО
279-49-47

Заступник головного редактора
з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел/факс)
Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК

Відділ літератури
Уляна ГЛІБЧУК
270-55-57

Відділ культури
Валентина ДАВИДЕНКО
270-55-57

Спеціальний кореспондент відділу

культури
Олександр ЄВТУШЕНКО
279-39-55

Відділ просвітницької роботи
Ольга СКРИПІНА
270-55-57

Відділ коректури
Тетяна ЩЕРБАК
Ірина СТЕЛЬМАХ
278-63-69

Комп'ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК
Олег БЕССЬКИЙ
278-63-69

Черговий редактор
Олександр ШОКАЛО

Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosvity.com.ua

Видруковано з готових
фотоформ на комбінаті
"Преса України" у середу.
Зам. № 3301217
Загальний наклад — 34000

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.
Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.

Редакція залишає за собою право
редагування та скорочення текстів.
При використанні наших публікацій поси-
лання на "Слово Просвіти" обов'язкове.

Індекс газети
"Слово Просвіти" — 30617

Передплатна ціна, враховуючи
поштові послуги:
на місяць — 3,38 грн.
на 3 місяці — 9,89 грн.
на 6 місяців — 19,18 грн.

4 820095 780016

“Соціалісти і комуністи розпалюють на майданах ненависть до Президента, до його політики, до української України”.

ПОДІЇ, ФАКТИ, КОМЕНТАРІ

Анатолій КІНДРАТЕНКО,
м. Харків

Спростовуючи необхідність дострокових виборів Верховної Ради, демагоги-фарисеї посиляються на Конституцію, мовляв, усі передбачувані там умови її розпуску на сьогодні не мають місця. Аби ж то Конституція чи взагалі будь-який Кодекс Законів могли врахувати чи передбачити всю складність людського життя. А в нашій країні вона полягає в тому, що все можна купити і продати. Купуються мітингувальники (130 грн. за добу від Партії регіонів), які на майданах галасують про “волю народу”. Купуються виборці, виборчі комісії, посади, судді, чиновники. Назвіть статтю Конституції чи Закон, які дозволяють це робити?

2006 року вахханалія купівлі-продажу сягнула своєї вершини: у Верховній Раді (ВР) “на корню”, оптом, були скуплені депутати від комуністів і соціалістів, більше 50 осіб. Десятиліттями вони били себе в груди й доводили, що відстоюють інтереси народу, і раптом повністю перейшли на бік донецьких капіталістів, які придбали свої багатства дуже сумнівним способом. Їхню продажність повністю видає голосування у Верховній Раді за бюджет 2007 р., коли вони, “захисники народу”, не хотіли йти на жодне покращання умов життя пенсіонерів і бюджетних працівників. Вони так і не прийняли Закону, на якому напояла опозиція, про зниження до розумних меж комунальних тарифів, які в 4-4,5 раза були підвищені в областях, де до влади прийшли регіонали. Або ось зовсім свіжий

ЧОМУ ТРЕБА ПЕРЕОБИРАТИ ВЕРХОВНУ РАДУ?

приклад. Без торгів було “продано” Луганський тепловозобудівний завод. Цей “продаж” швидко нагадає давно відому нам “прихвати́зацію”: увечері оголосили торги, а наступного дня вранці, без конкурсу, як передбачає Закон, “свої люди” його вже й прихопили. Бюджет держави недоотримав півмільярда гривень, а може, й більше. А нам розповідають байки про великі витрати коштів на проведення дострокових виборів, які насправді будуть удвічі меншими, ніж недоотримали від “продажу” Луганського заводу. А що ж “захисники народу” й поборники державної власності — комуністи й соціалісти? Мовчать, ані пари з уст. Хазяїн їх купив, їхній обов’язок тепер не патякати, а натискувати кнопки так, як йому потрібно. І депутати так званої більшості у ВР одностайно натискують “за” або “проти”. Жодної власної думки, голосування завжди одностайне. Вони відхилили всі (близько 100) законопроекти від опозиції, значна їхня частина була спрямована на підвищення життєвого рівня населення й на захист державного майна від розкрадання наперсточниками-капіталістами. Депутати ВР — це вже не депутати, а роботи-кнопкодави, які не мають власної думки, честі, совісті

й переконань (та чи й мали вони їх раніше?). Розуміючи, що Президент не допустить вахханалії дербану й розкрадання державного майна, Хазяїн вирішив створити у Верховній Раді конституційну більшість, тобто до тих 250 “депутатів” прикупити ще осіб 50. Покупка відбувалася різними способами: комусь дали посади (Мороз, Кінах, Рудковський, Цушко), комусь великі гроші, комусь те й інше, а декому пригрозили, що зруйнують його підприємства (у ВР теперішнього скликання 250 мільйонерів). Покупка депутатів обійшлася б Хазяїну в якихось 500 млн. (чи то гривень, чи то доларів). Навіщо йому купувати депутатів і витрачати на це величезні кошти? Він віддавав не чесно зароблені гроші, а зароблені сумнівним шляхом. Але значно важливіше, що це дуже вигідне вкладання капіталу, яке дасть фантастичні прибутки. Адже таких об’єктів, як Луганський тепловозобудівничий завод, в Україні ще сотні. Окрім того, кнопкодави нададуть пільги при оподаткуванні.

300 робітників-кнопкодавів у ВР — це вже конституційна більшість. Тепер можна робити із Законами та державою все що завгодно.

Можна ліквідувати посаду Президента (“щоб не заважав

працювати”), через тиждень у ВР обрати нового Президента, а йому надати будь-які повноваження. І якби це був Хазяїн, то вважайте, нам пощастило б, бо все-таки він матиме якусь відповідальність перед народом. Гірше, коли Президентом призначать водія або банщика Хазяїна.

Можна продовжити повноваження кнопкодавів (вибачте, депутатів) ВР ще на 10-15 років (“щоб не витратити грошей на вибори”); можна оголосити лідерів опозиції ворогами народу й розстріляти (“щоб закликами не баламутили народу”); можна віддати племінникам Хазяїна або його довіреним особам у довічне володіння Закарпаття, Крим, Слобожанщину або Київ і т. ін. Багато можна зробити, маючи у ВР 300 робітників. І все “по закону”, і все “на благо народу”.

Якщо не змінимо складу ВР достроковими виборами, то в Україні буде створено новий, небачений досі в історії цивілізації режим, гірший від комуністичного 1930-х років або фашистського. Тому навіть якщо Президент не видав Указу про розпуск злочинної ВР, ми зобов’язані були б від нього це вимагати.

Нові вибори — найдемократичніший, найцивілізованіший шлях вирішення конфліктної ситуації. Хто боїться нових виборів? Дві партії та частина депутатів, які зрадили своїх виборців, продали душі й віддали свої голоси в довготермінову оренту. А чого боятися нам, простим виборцям? Підемо на вибори й проголосуємо так, як підказує нам совість.

ПОКОЛІННЯ СВОБОДИ

Закінчення. Початок на с. 1

Престижні серед дітей, кажуть батьки, професії: економіста, фінансиста, юриста, бізнесовця — 75 %, журналіста — 8,3 %, політика — 3,3 %, комп’ютерника — 6,6 %, професійного спортсмена — 5 %. А непрестижними: педагога, вчителя — 40 %, медика — 11,6 %, науковця — 6,6 %, хлібороба — 16,6 %, двірника — 10 %.

За визначенням батьків, авторитетами для їхніх дітей є: директор, керівник — 33,3 %, приватний підприємець — 25 %, представник органів влади — 20 %, професійний політик — 18,3 %, робітник, хлібороб — по 1,7 %, фермер — 0 %, інженер — 3,3 %, учитель — 31,6 %, медик — 15 %, учений — 30 %, юрист — 40 %, діяч культури — 20 %, відомий спортсмен — 18 %, військовий — 3,3 %, податківець — 10 %, священник — 16,6 %.

Щоб досягти життєвого успіху, стверджують батьки, для молоді важливі: здібності, талант — 55 %, працелюбство — 41,6 %, освіта — 61,6 %, фортуна — 28,3 %, зв’язки з “потрібними людьми” — 25 %, чесність, принциповість — 11,6 %, турбота насамперед про себе — 1,7 %, вміння “подати себе” — 41,6 %, гроші — 23,3 %, здоров’я — 41,6 %, вихованість — 15 %, “почуття нового” — 13,3 %, вміння пристосовуватись — 20 %, активна участь у політиці — 0 %, уміння ризикувати — 13,3 %, життєвий досвід — 6,6 %.

Батьки вважають, що особливо значущі для покоління їхніх дітей такі життєві цінності: моральність — 25 %, мистецтво, краса — 3,3 %, матеріальний добробут — 55 %, житло — 28 %, гроші — 21,6 %, сім’я — 50 %, робота — 48,3 %, дружба — 23,3 %, права людини, свобода — 28 %, кохання — 25 %, освіта — 51,6 %, кар’єра — 21,6 %, **патріотизм — 8,3 %**, здоров’я — 61,6 %.

Якості, які батьки хочуть виховати у своїх дітей: оптимізм — 23,3 %, цілеспрямованість — 50 %, чесність — 25 %, відповідальність, почуття обов’язку — 53,3 %, уміння володіти собою — 31,6 %, толерантність — 15 %, здатність до творчості — 6,6 %, колективізм — 5 %, порядність — 31,6 %, власну гідність — 55 %, любов до своєї малої батьківщини — 21,6 %, індивідуалізм — 1,7 %, національну самосвідомість — 8,3 % (!!!), потребу в здоровому способі життя — 48,3 %, уміння спілкуватись — 25 %, побутову культуру — 4,7 %, **культуру рідної мови — 13,3 %**, знання іноземної мови — 25 %.

З огляду на результати анкетування, здається, й коментарі зайві щодо того, хто дівіше виховує дитину — батьки чи школа.

Недавно, виступаючи в одній із пуще-водицьких шкіл, що під Києвом, і запитавши у восьмикласників — так вийшов із контексту розмови, — хто з них вважає себе українцем, я побачила несміливо підняті руки двох дівчаток. Роззирнувшись і збагнувши, що їх лише дві, дівчатка злякано осмикнули свої руки, а весь клас вибухнув глузливим реготом... Це покоління свободи. До речі, ця школа нова, збудована за нашої незалежності, в ній просторі класи й коридори, є басейн, але, здається, нема душі й нема України. Чи й ці школярі, як виростуть, клястимуть свою рідну землю?..

Наталка ПОКЛАД

ЗАЯВА ПРЕЗИДІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ВСЕСВІТНЬОЇ КООРДИНАЦІЙНОЇ РАДИ

Президія Української Всесвітньої Координаційної Ради висловлює підтримку Президентові України Вікторові Ющенку в його прагненні захистити конституційний лад в Україні.

Президія УВКР стривожена подіями, які розгорнулися в Україні після публікації Указу Президента про розпуск Верховної Ради. Їхній перебіг загрожую розколом держави і втратою національної суверенності. Ми закликаємо до компромісу, а не до боротьби між політичними силами. Компроміс можливий, але обом сторонам треба піти на поступки, повернутися до стану, коли в Україні діяла Конституція президентсько-парламентської республіки або схвалити утворення громадської конституційної комісії, яка мала б внести поправки до чинної Кон-

ституції з метою встановлення чітких протизваг між владними гілками. Це назавжди усунуло б можливість узурпації влади якоюсь однією інституцією — Президентом, урядом, парламентом.

Ми вважаємо, що з нинішньої ситуації слід виходити тільки шляхом переговорів і досягнення політичних угод. Обом сторонам слід збагнути, що демократія не визнає стану, коли в боротьбі між політичними угрупованнями однієї нації починають діяти закони до перемоги, бо такий стан веде до громадянської війни.

Ми не схвалюємо взаємних прокльонів і звинувачень у зраді. Соціалісти і комуністи розпалюють на майданах ненависть до Президента, до його політики, до української України. А опозиція не продемонструвала

єдності й відмовилася йти на вибори єдиним списком, що може обернутися на майбутні суперечки і чвари в середовищі національно-демократичних сил. Україна у нас одна, тому слід закликати до єднання і згуртування навколо національних українських інтересів. Водночас пошук компромісу виключає будь-яке втручання в українські справи з боку інших держав, яких би намірів вони не переслідували.

Ми стоїмо за торжество злагоди в українському суспільстві й за єдиний список національно-демократичних сил на позачергових виборах до українського парламенту.

У час Помаранчевої революції українці показали, що вони європейський народ. Не даймо ж тепер світові підставу думати, що ми як нація не доросли до європейських правил життя. Українська демократія переживає випробування. І тільки тут ми хотіли б сказати: хай живе перемога демократії! Слава Україні!

Президія Української Всесвітньої Координаційної Ради

ХРОНОГРАФ

КАРПАТСЬКА УКРАЇНА

Рубрику веде
Юрій ШАПОВАЛ,
доктор історичних наук,
професор

У березні 1939-го в місті Хуст Карпатська Україна була проголошена самостійною республікою з президентською формою правління. Першим і останнім президентом став педагог, науковець, державний і політичний діяч отець Августин Волошин. Було ухвалено Конституційний закон і ним закріплено статус державної української мови, синьо-жовтий прапор, тризуб і гімн “Ще не вмерла Україна”. Та Карпатська Україна проіснувала чотири доби. Чому?

Відповідь треба шукати в історії взаємин Советського Союзу і нацистської Німеччини. Вже від осені 1938 року велися німецько-советські економічні розмови, але позитивних наслідків вони не давали. Москва була зацікавлена не тільки в господарських, а передусім у політичних питаннях, а Гітлер хотів співпраці з Польщею, зокрема, в “українському питанні”. Ситуація почала мінятися, коли польські плани Гітлера зустріли спротив Польщі й коли Гітлер заз-

начив 5 січня 1939 року, що він не має політичних планів щодо України. Нацистсько-советські взаємини “потеплішали”.

Гітлер припустив: ще прихильніше будуть прийняті Московю передача Карпатської України угорцям і тим самим ліквідація небезпечного для більшовиків огнища українського відродження.

10 березня 1939 року на XVIII з’їзді ВКП(б) Сталін іронізував над Карпатською Україною, сказавши, що це “комашка, яка хоче прилучити до себе слона”. Крім того, в цій промові Сталін зазначив, що Англія, Франція й Америка дуже зацікавлені, щоб Гітлер пішов війною проти СССР.

Гітлер зрозумів цей сталінський message правильно. 12 березня 1939-го він повідомив угорського посла в Берліні про згоду на угорську окупацію Карпатської України. Отже, ця частина української землі, планована Гітлером як можливий предмет торгу з поляками, була віддана Угорщині. Але цей жест Гітлер зробив не Варшаві, а Москві: мовляв, якби я думав йти на Україну, я лишив би Карпатську Україну собі.

Крок Гітлера зрозуміли в Москві відразу. Коли через 3 дні після згоди Гітлера на окупацію Карпатської України Угорщиною німецьке військо зайняло Чехію, вся західна преса, зокрема преса США дуже гостро критикувала цю нову гітлерівську агресію. Єдиний Кремль поводився стримано.

Це не пройшло повз увагу німецького уряду. 17 квітня 1939 року державний секретар німецького міністерства закордонних

справ Вайцзекер сказав советському послу в Берліні Меркулову, що він приємно вражений тим, що советська преса не критикує Німеччини. Вайцзекер додав, що Меркулов мав би помітити відповідний тон німецької преси щодо СССР. Шлях до німецько-советського порозуміння був відкритий. І Карпатська Україна стала ціною цього порозуміння.

А учасники зборів, на яких проголосили незалежність Карпатської України, одразу ж записалися до війська і чотири доби поспіль утримували натиск угорсько-хорватської армії. У березні 1939-го половина захисників полягла в найзапеклішому бою під Хустом на полі, яке відтоді називають Красним.

Августин Волошин, який загинув у застінках НКВД, носив тавро “українського буржуазного націоналіста” до горбачовської “перебудови”. 2003 року Указом Президента Кучми Волошину посмертно присвоєно звання Героя України.

“Пам’ять про батьків завжди живе у моєму серці”.

Лідія СТОЙКОВА,
м. Київ

Пишу ці рядки, і в пам’яті зринають картини життя нашої родини. Переважають чорні фарби. Саме вони — сутність нашого тогочасного буття. І навіть радісні моменти були обрамлені смутком і незагойним болем. Особливо боляче, коли бачу, як деякі літні люди тримають портрети Леніна і Сталіна, як сучасні добре вгдовані комуністичні керманичі, позичивши у Сірка очі, намагаються применшити злочини, вчинені проти українського народу, зокрема і моїх рідних.

ВИЯВЛЯЄТЬСЯ, Я БУЛА ЩАСЛИВА

Недавно, перегортаючи залишені дідусем матеріали, натрапила на поживклий шматок ніжинської газети за 1947 чи 1948 р. Ось короткі уривки зі статті.

“Широко відкриті двері (музичної — авт.) школи для юних талантів. В сестер Люди і Лідії Стойкових немає батьків, але вони живуть в країні, де про дітей турбуються, як про найдорожчий скарб. Обидві вчаться в музичній школі, вони — майбутні піаністки”. Далі називається ще кілька учнів і наголошується, що їхні батьки загинули на війні, захищаючи щастя своїх дітей. І ще цитата:

Мама з братом

“Талановитих дітей виховує школа, і коли думаєш про те, що діти простих робітників і колгоспників мають змогу розвиватися всебічно, мимоволі пригадуються слова А. О. Жданова: “Ніби квіти чудесного саду, розквітають здібності й таланти дітей під сонцем Сталінського піклування”.

ЧОМУ В МЕНЕ НЕМАЄ БАТЬКІВ?

Не раз виникало в мене таке питання. Але вдома про це намагалися не говорити. Уже значно пізніше, коли я вчилася у старших класах Ніжинської школи, а потім у Київському університеті, бабуся ходила зі мною до прокуратури в Києві, але з кабінетів виходила заплакана.

Відтоді минуло багато років. Ішов 1988 рік, час перебудови. Стала доступною інформація про репресії невинних людей. Мені не давала спокою доля моїх батьків: чому вони були репресовані, чому їх знищили, де могила мами? І я почала писати в усі можливі інстанції. Не швидко дочекалася відповіді. Ще два роки продовжувалося нове слідство щодо справи моєї мами. І тільки 1990 року я отримала відповіді на питання, що не давали мені спокою. Бабуся і дідусь так і не дочекалися правди — померли.

ПРО БАБУСУ І ДІДУСЯ

Саме вони виростили мене й сестру, яка народилася на Колимі й 1946 року її привезли до Ніжина. Дідусь — Григорій Омелянович Самойлік усе життя був зв’язаний із землею, працював агрономом, вирощував знані у світі ніжинські огірки. Дуже любив розповідати, як завзято доводилось оберігати їх від схрещення з іншими сортами огірків, щоб зберегти

чистоту. Читав багато фахової літератури, дуже негативно ставився до академіка Лисенка, якого вважав невігласом у сільськогосподарській науці. До останніх днів працював у своєму садочку. Читав газети, робив із них вирізки. На колгоспному базарі, здавалося, його знають усі селяни, привітно з ним вітались. Помер 13.02.1994 р., не доживши тижня до 103-го дня народження. Не пив алкоголь, не викурив жодної цигарки. Я його дуже любила, і він відповідав мені любов’ю. Щиро радів моїм успіхам. Годинами міг сидіти біля вікна, чекаючи на мій приїзд із Києва. Нерідко, маючи дев’яносто років, міг сісти в електричку і приїхати до мене. Але арешт зятя і дочки його так налякали, що він категорично був проти розмов про їхню долю.

Главою сім’ї була бабуся — Лідія Павлівна Самойлік. Вона закінчила Ніжинський педінститут, викладала у школі українську мову й літературу. Була вольова і строга. Після арешту дочки швидко посивіла, була біла, мов лебединий пух. Ми з сестрою називали бабуся мамою. Мабуть, цим хотілося бути схожими на інших дітей, які мали мам. Бабуся не шкодувала себе, щоб дати нам із сестрою освіту, зміцнити наше здоров’я, привчала багато працювати, щоб училися “на відмінно”. Коли сестра захворіла на сухоти, бабуся зробила все, щоб вилікувати її. Пізніше бабуся разом із дідусем ще допомагали нам опікуватися нашими маленькими доньками, двома своїми правнучками.

Саме їм, бабусі й дідусеві, я зобов’язана своїм життям, тим, чого досягла в ньому.

МАМА І ТАТО

Свою маму — Галину Григорівну Самойлік я знаю лише з фотографій із деяких листів, що збереглися. Ось одна з фотографій. На звороті напис: “Рідній матусі велика фотографія від маленької Галі. Зараз я щаслива... Київ, медінститут, 14.06.1937 р.”. Мама, закінчивши Ніжинське медучилище, вступила до ІІ Київського медичного інституту. Мамі 18 років, вона заохалась і вийшла заміж. Чоловік — Степан Степанович Стойков — набагато старший від Галі, дуже красивий, шляхетний, мудрий і цікавий чоловічина. З ним спокійно і надійно. Видно, обоє раділи життю. Тому й написала, що “щаслива”. Мама була майже дитиною, вона ще не знала життєвих випробувань. Тато ж мав певний життєвий досвід. Про це я довідалася в архіві СБУ.

Народився Степан Степанович Стойков 8.11.1899 р. у с. Ісерлії Аккерманського повіту Бессарабської губернії, яка тоді входила до складу Румунії. Там проживали і його близькі: мама, сестри і брат. Із 1912 до 1919 рр. закінчив Комратське Рєальне Училище. До червня 1923 р. служив у Румунській армії. Його неодноразово затримували румунські каральні органи за політичних мотивів. Отримавши відпустку, домовився з Ткаченком, а також із Гавриленком і Карпенком (мешканці села Шасани Ізмайльського повіту) разом тікати в СРСР. На човні вночі у липні 1923 р. морем дісталися прикордонного пункту. Вони симпатизували Радянському Союзу. Понад два місяці тривали допити перебіжчиків, у Києві також. Урешті-решт хлопцям видали документи і звільнили. Відтоді (з 1923 р.) тато жив у Києві. 1928 року він закінчив Український лісотехнічний інститут, працював спочатку інженером лісопилного комбінату в Дарниці, а з 1934 р. — доцентом Українського лісотехнічного інституту з механічної обробки деревини і заступником директора наукової частини Укрфіліалу Ц.Н.УІ (як розшифрувати — не знаю — авт.). Із 1936 р. — завкафедри механічної технології обробки деревини в Гомелі, водночас з основною роботою в Києві. У 1928—1931 рр. працював періодично в штабі УВО (як розшифрувати — не знаю — авт.) як перекладач із румунської мови російською й навпаки. Ось такий життєвий вантаж був у мого тата перед знайомством із мамою.

Це тепер ми знаємо, що 1937—1938 роки минулого століття були одними з найтрагічніших для українського народу. Тому мамине і татове щастя було таким коротким.

4 березня 1938 р. батька заарештували, як написано в офіційному документі, “в связи с подозрением его в шпионской деятельности”. Наведу один із фрагментів допиту зі збереженням автентичності.

“Вопрос. Уличающие материалы изобличают вас во время вашей работы в штабе УВО, вы проводили шпионскую антисоветскую деятельность с Косым Григорием. До каких пор вы будете вести враждебную борь-

бу на следствие? Предлагаю вам приступить к искренним показаниям о вашей вражеской работе.

Ответ. Косого Григория я не знал и шпионской работой я не занимался, а моя работа в штабе УВО выражалась в переводе с румынского языка на русский и обратно”.

Справді, як встановило слідство пізніше, Косого Григорія не існувало в природі. Правда, деякі арештовані не витримували тиску, давали неправдиві свідчення.

Мій татусь вийшов із тюрми після 15-ти місяців тортур, але не зламався. Виснажений, зі знищеним здоров’ям, хворий на сухоти, він розумів, що довго не проживе. В його записнику читаю: “...Теперь мои лучшие чувства опустошены, смерть заглядывает мне в глаза... Жаль, очень жаль, что так жестоко и совершенно без всяких оснований погубили мою жизнь”. Помер він 1943 року в м. Ніжині і там похований.

Підсумок у справі батька підбила Військова прокуратура КВ: “В дальнейшем вина его (Стойкова С. С. — авт.) в этом не подтвердилась, и он из-под стражи был освобожден, а уголовное дело в отношении его 20 июня 1939 г. производством прекращено.

МОЇ БАТЬКИ —

Поскольку Ваш отец не был осужден, а уголовное преследование в отношении его было прекращено, он не является репрессированным и поэтому ставит вопрос о его реабилитации нет оснований” (лист від 13.07.1988).

МЕНЕ, ЗАПЛАКАНУ, ВІДДАЛИ НА РУКИ ДІДУСЕВІ, А МАМУ ЗАБРАЛИ

Знайомлячись із карною справою тата, я звернула увагу на одну дату.

22 грудня 1938 р. допит почався о 22 год. потім, після перерви, о другій годині ночі вже 23 грудня 1938 р. Саме 22 грудня 1938 р. заарештували мою маму і привезли у цю саму тюрму.

Жили ми на вул. Гоголівській, 20, кв. 7, Київ. Десь о третій годині ночі, розповідав дідусь, різкий стукіт у двері. Всі прокинулись, я заплакала. Було мені 4 місяці й 4 дні, а мамі — 19 років. “Відчиняйте, міліція”, — почулось із коридору. Зразу ж наказали мамі одягатись, її, мовляв, викликають як свідка.

— Та в мене мала дитина, її треба годувати, — мовила мама.

— До ранку повернетесь, — була відповідь.

Більше мама не повернулася. На щастя, до моєї мами, згорьованої арештом чоловіка, приїхав її батько, мій дідусь, йому й віддали з рук мами мене, що не переставала плакати.

ПРИЧИНА АРЕШТУ — “ПОСТУПИЛ СИГНАЛ”

Ось витяг із карної справи моєї мами: “В сентябре 1938 г. в НКВД УССР поступил сигнал о существовании антигосударственной националистической организации молодежи “Украинская национально-социалистическая

Мати

партия”, связанной с участниками украинского националистического подполья”.

“... приговором военного трибунала Киевского особого военного округа от 25.04.39 г. Самойлик Г. Г. в г. Киеве была осуждена за участие в молодежной антисоветской националистической организации к трем годам лишения свободы в ИТЛ, с последующим поражением в правах сроком на два года, без конфискации имущества. Вместе с ней по данному делу приговорены к различным срокам наказания Дусь Ю. П., Демиденко А. Ф., Канавец А. М., Мамченко-Дусь О. Г. и Рябоконь Ф. И.”.

Ці діти, правда, вже дорослі, найстарший серед них Ю. Дусь мав вже 24 роки, подали касаційну скаргу. І ось “Определение №002262\р Военно-полевого Верховного Суда СССР.

В составе: председателя — бригавоенюриста Алексеева и членов: бригавоенюриста Кандыбина и бригавоенюриста Дмитриева, рассмотрев в заседании от 11.06.1939 г. кассационную жалобу — Дуся, Канавец, Рябоконя, Самойлик... на приговор Военного трибунала КОВО от 25.04.1939 г. по делу осуждения за преступления, предусмотренные ст.ст. 54-11, 54-2...вынес “Определение”:

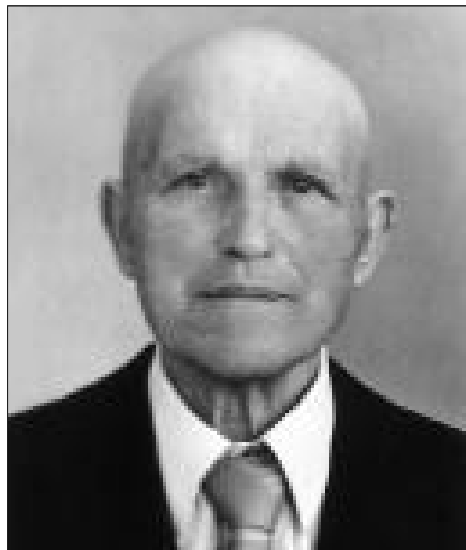
“Принимая во внимание, что виновность осужденных (называются вышеуказанные фамилии)...материалами дела и показаниями их же на суде полностью доказана, приговор в отношении Мамченко-Дусь, Самойлик, Демиденко и Рябоконя оставить в силе, без изменения, а кассационные жалобы их, за необоснованностью, отклонить”.

СПРАВЕДЛИВІСТЬ ЧЕРЕЗ... ПІВСТОЛІТТЯ

Та ось витяг із листа Прокуратури СРСР від 09.07.90 № 13\2294-89:

Бабуся

Дідусь

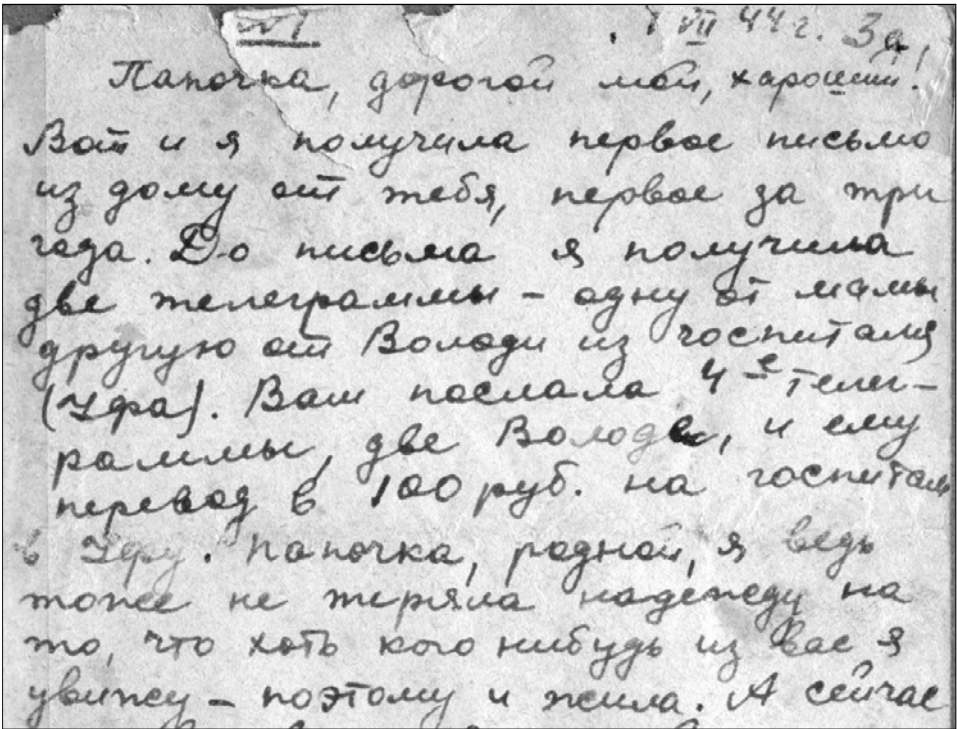

Батько

Працювала мама на різних сільсько-господарських роботах, часом у медичній лабораторії. Є свідчення, що трудовий колектив звертався до влади з проханням звільнити її з ув'язнення достроково. Не допомогло. 5 квітня 1945 р. у стаціонарі ОЛП “Ельген” мама померла. Діагноз — загальне зараження крові. Було мамі 26 років. На могилі в Ніжині, де поховані мої батько, бабуся, дідусь і моя перша донька, ми прикріпили металеву табличку біля маминої фотографії з надписом: “Твій прах спочив на Колимі, душа вернулася в Україну”. Ще за президентства Б. Єльцина ми звернулись до державної адміністрації Магаданської області з проханням допомогти нам отримати грудку землі з маминої могили (звичайно, з оплатою всіх послуг). Але чи то лист не дійшов, чи не в ті руки потрапив...

МАМИН ЛИСТ, МОЙ МАМИН ЗАПОВІТ

Переді мною поживлий аркуш паперу. Це перший лист від мамі із запису за шість років розлуки. Дата — 1.07.1944 р. Його, як найдорожчу реліквію, зберігає наша родина. З роками він стає дорожчий для мене. Мені здається, читаючи його, я зустрічаюсь із моєю

Лист моєї матусі...

«ВОРОГИ НАРОДУ»

“Все они необоснованно признаны судом виновными в том, что с 1934 г. участвовали в молодежной антисоветской националистической организации “Украинская национально-социалистическая партия”, созданной с целью насильственного свержения Советской власти на Украине путем диверсий и террора. В основу обвинения положены противоречивые, бездоказательные показания обвиняемых о их контрреволюционной деятельности.”

В процессе дополнительной проверки установлено, что названной выше антисоветской организации на территории УССР и в г. Киеве не существовало и обвиняемые не являлись ее участниками.

По протесту Генерального прокурора СССР Пленум Верховного суда СССР постановлением от 29.03.90 г. отменил приговор военного трибунала Киевского особого военного округа от 25.04.39 г. в отношении Дуся Ю. П., Самойлик Г. Г. и прекратил уголовное дело производством за отсутствием в их действиях состава преступления”.

18 квітня 1990 р. за № 002262/р-39 я отримала довідку “Военної Колегії Верховного Суду Союзу РСР”, що моя мама реабілітована...

Здавалось би, справедливість перемогла. Через півстоліття. Батько не винен, але ж знищений. Мати не винна, але теж знищена. Неймовірних душевних травм зазнали бабуся і дідусь, їхній син Володя, який воював, а потім теж рано помер. Я й сестра залишилися сиротами. І це лише в одній нашій родині. А таких родин в Україні були сотні тисяч. Якби таку біду спричинила одна людська подоба, її назвали б злочинцем і покарали. А як назвати і покарати систему, яка такі злочинства чинила свідомо і цілеспрямовано проти всього народу?

Відповідь відома. Та чи буде вона оголошена іменем закону? Коли бачу по телевізору самовпевнені обличчя спадкоємців тієї системи й її ідеології, то переконуюсь — не скоро. Комуністична демагогія не знає меж. А честь і совість для неї, як білі шкарпетки для вовка.

В ОЧІКУВАННІ ВОЛІ

Ув'язнення мама відбувала в ОЛП “Ельген” (селище Ельген Ягоднінського району Магаданської області) виправно-трудових таборів НКВС СРСР. Привезли її сюди 17 серпня 1939 р. Мені тоді вже минув рік. Майже дев'ять місяців мама перебувала у київській тюрмі, але всі намагання бабусі і дідуся, Володі дізнатися що-небудь про неї, передати їй якісь продукти чи одяг були марними. І до неї не надходило жодних звісток про нас. Ось що значить “три года без права переписки”.

Закінчувався термін ув'язнення 22 грудня 1941р. Та війна відклала очікувану волю ще на кілька років. Згідно з директивами НКВД СРСР і Прокуратури СРСР від 1941 і 1942 рр., її звільнення затримали до закінчення війни.

мамусею, стараюсь запам'ятати все, що вона мені розповідає. Ось фрагменти з цього листа.

“Папочка, дорогой мой, хороший!

Вот и я получила первое письмо из дому от тебя, первое за три года. Папочка, родной, я ведь тоже не теряла надежду на то, что хоть кого-нибудь из вас я увижу — поэтому и жила. А сейчас я чувствую себя самой счастливой в мире, что вы живы и так хочется попросить, попросить всем существом: мои славные, хорошие, доживите, продержитесь, пока я приеду, так хочется собраться еще хоть раз после этих тяжелых годов разлуки... Теперь я верю, что этот час близок...когда я представляю эту минуту встречи, страшно делается — захлебнуться можно от счастья, и, наверно, все мы скажем: “Время, остановись”.

Папочка, твоим письмом я немножко недовольна, ты всегда писал чудесные подробные письма, а это очень коротенькое. Ты много писал о Лялюшке, маме, а в этом письме о них почти не пишешь. Где вы сейчас живете, какая квартира, как пережили это тяжелое время, как изменился Нежин, сильно ли разрушен. Пойми, папочка, что все-все, хоть немножко, хочется представить себе, и все страшное, тяжелое пережить вместе с вами. О войне я знаю только из книг и газет — я плакала, сердце разрывалось, что немцы разрушили мой край, мой дом, мою семью, но все-таки я не пережила всех этих ужасов наяву. Я пережила только потерю вас — иногда надежда, что вы живы, исчезала и делалось так страшно, так одиноко и темно... Не напишешь того, что пережила. Внешне я очень изменилась, постарела, много морщинок, много седых волос, пошаливает сердце. Но это все ерунда, после весточки из дому я опять бодр, сильна, крепка физически (ни одна работа не страшна) и веселая. В связи с войной я живу и работаю там же, где и три года назад, и только конец войны принесет и мне изменения. Особенных трудностей не пережила и не переживаю, сейчас работаю инструктором по защите растений в одной из полевых бригад. Вот, папочка, приеду — и у нас с тобой будет общий язык — я тоже почти агроном. Сейчас веду борьбу с капустной мухой.

Одета, обута, не голодна, правда, фруктов мы даже вкус забыли, молока нет, но хлеба досыта, и сладкое можно достать, и жиры. В общем, за меня вы не беспокойтесь — я доживу до встречи с вами. Только бы вы дожили, только бы Володю не отняли у меня немцы, только бы мамино сердечко не сдало напоследок.

Папочка, мой бедный, хороший! Тебе досталось и достается, я знаю, ну, ничего, это пока я приеду — а там я вам расскажу, что значит дружба, что значит родной человек; тут на краю света это имеет особый смысл, — может, как и на войне... Не ссорьтесь, живите хорошо, хоть тяжело, лишь бы дружно. Папочка, жду от тебя большое, подробное письмо. Ой,

ну какая же моя Лялюшенка, моя золотая болгарочка. Бедный, бедный Степа!..

Мамусенька, золотая моя, родная!

Ты плачешь о моей доле... А о своей? О твоей доле я плачу, так плачу, моя мамусенька, что если бы был бог, услышал бы, и хоть детей твоих собрал бы к тебе.

Не было того дня за эти годы, когда бы твой образ, образ матери-страдальницы не стоял передо мной. Мамуся, но теперь тебе обязательно надо жить, если уж ты немцев пережила, значит, и меня дождешься. Напиши мне, родная, о себе, где работаешь, кто из старых учителей уцелел, и, главное, напиши про Лялюшку. Какая моя доченька, что она

пережито за эти годы! Как теперь ценно все хорошее, человеческое...

Жилищные условия у нас хорошие — чистые, светлые, высокие бараки, но хочется домой, ой, мамусенька, как же хочется домой! Дом, вы — это мечта, золотая, постоянная, заполняющая всю жизнь. Над моей постелью висит фотография Володи и Лялюшки с надписью “Мне 16 лет, Лялюшке — 1г. 10 мес.” Какие же вы все теперь? Выросли малыши, постарели мама и папа...Пишите подробнее. Я буду писать вам каждые 10 дней, а письма нумеровать. Это — №1.

Мамуся, хочется мне еще кое о чем написать, но пусть это будет сюрприз, и я отложу это к приезду. А может не вытерплю и напишу позже. Нам бы только наладить переписку. Мамуся! Напиши о Лялюшке, хорошая она девочка? На кого похожа, есть ли волосики, как разговаривает — по-украински? Любит ли книги, вспоминает ли Степу... Все, мамочка, напиши. Мой адрес: Эльген, Женкомандировка... Мамусенька! Не болей, ради Бога, дождись меня.

Крепичко целую тебя
Гая.

Лялюшко, моя дорога любя донечко!

Я дуже за тобою скучила і хочеться скоріше приїхати додому, цілувати тебе без кінця, гратися з тобою, читати тобі книжки, розповідати багато гарних казок, і про золоту рибку і про білого ведмедя. Тобі бабуся розкаже казки? А кого ти найбільше любиш? Напиши мені і намалюй дім, де ти живеш, і квітку. Ти уже умієш писати чи ні? Лялюшко, слухай бабуся і Володю, будь хорошою дівчинкою, я скоро приїду і за все тебе міцно поцілую. Я дуже люблю тебе і цілую ту карточку, де ти і Володя.

Рости, моя хороша любя донечко, мое карооке щастя!

Обнімаю і міцно цілую тебе — твоя мама”.

Лист мамі є для мене святим заповітом, який не лише викликає сльози на очах, а й радить, як жити. Пам'ять про батьків завжди жива у моєму серці. І я вдячна їм, а також бабусі й дідусеві за те, що мені вдалося зробити у житті. І навіть на тлі страшної трагедії, яка спіткала нашу сім'ю, були часи, коли я почувалася щасливою. Правда, не тим щастям, про яке писала ніжинська газета, а щастям від творчої роботи.

Завдяки бабусі, яку я називала мамою, і дідусеві я змогла навчатись у музичній і балетній школах, із золотою медаллю закінчила Ніжинську середню школу № 3, із відзнакою — механіко-математичний факультет КДУ ім. Т. Шевченка. Згодом захистила кандидатську, а потім і докторську дисертації. 2001 р. стала лауреатом Державної премії України в галузі науки і техніки. До речі, докторську дисертацію в Інституті кібернетики НАН України ім. В. М. Глушкова я чи не перша захистила українською мовою. Так мені заповідала у своєму листі моя мама.

Володя з Лідією

любит, о чем говорит, как вы все одеты... Привет и большое спасибо Анне Дм. и Лидии Алре. Пусть думают обо мне так, как и в техникуме. Я такая же, а их обоих я очень любила. Где миргородчане, от них ничего не получила.

Мамусенька, уже скоро конец войны и на следующее лето может будем вместе. Ой, как меня беспокоит судьба Володи! Как он ранен, тяжело или нет, на сколько в отпуск? Так мне хотелось, чтобы он приехал сюда, но мне не хочется забирать его у вас. Нет, пусть лучше он будет с вами и с Лялюшкой.

Мамуся, как твое сердце? Были ли еще приступы? Сколько я переплакала о тебе!.. И если бы ты знала, какая я старенькая, сколько

● РІДНА МОВА ЯК ОБЕРІГ

Тарас КІНЬКО,
лауреат премії ім. Івана Франка,
директор БФ “Місія
Інтелектуальних Ініціатив”

**“НА МАЙДАНІ
КОЛО ЦЕРКВИ...”**

Київ. Поділ. На майдані, знаному серед місцевих як “Червона Пресня”, яскраво світило весняне сонце. Але та ідилія була оманливою. Тут уже зрання чергував дозор місцевих мешканців. Літній інвалід-дозорець прийшов із другом людини — собакою. Повстали навіть подільські пси, у яких відбирають останнє місце вигулу. Дозорці мали зняти тривогу й вчинити перший опір забудовникам, поки з довколишніх вулиць надійдуть основні сили захисників, сформовані з мешканців району. На київському майдані біля кінотеатру з символічною назвою “Жовтень” народ був готовий чинити опір, боронячи свою гідність і права. Цього разу вже не тільки права власності, а й права національні... А в куточку площі на повторі знаменитої скульптури І. Шадра “Бруківка — зброя пролетаріату” бронзовий бунтар піднімав каменюку... Схоже, дійде і до цього. Пішов третій тиждень протистояння...

Збурило людей рішення столичної влади без погодження з громадою передати майдан біля кінотеатру “Жовтень” під спорудження вірменського храму. Пікетники усім показують план забудови. Храму вірменам виявилось замало, і вони при ньому надумалися збудувати ще й свій готельний комплекс, а під майданом — просторі підземні приміщення на кшталт “Метрограду”. Неозброєним оком видно, що храм прикриває суто комерційний проект! Люди переконані: храм — лише привід на дурняк дістати земельну ділянку в престижному місці. Емоційний сплеск? Не схоже! Конфліктів із приводу рішень столичної влади про відведення ділянок під забудову сьогодні багато. Але цей — особливий, бо через дії влади він набув іще й характеру національного протистояння, що для киян загалом не характерно.

В основі невдоволення лежать не емоції, не ксенофобія, а реальна стурбованість киян. А ось вихід це може знайти у формі зіткнення за національною ознакою. І винна в усьому буде тільки влада, бо не взяла до уваги специфіки ситуації. Спорудження на місці майдану вірменської культової споруди й готельного комплексу позбавляє мешканців мікрорайону останнього місця, де вони можуть погрітись на сонечку і погуляти з дітьми, побути на повітрі, але не тільки це. Усі мешканці Подолу знають, що близькість ґрунтових вод історично змушувала ставити будинки практично без фундаментів. А на архітектурних планах вірменської забудови чітко зображено підземний комплекс через увесь майдан, накритий багатоповерховим готелем і важезною культовою спорудою. Вже саме по собі це будівництво створює не тільки побутові незручності, а й загрози власності киян, які мають помешкання у навколишніх будівлях. Зайве й казати, що забудовники жодної відповідальності перед ними не несуть і договорів про компенсації й відшкодування в разі пошкодження, завданих будівництвом, навіть не пропонують підписувати. Та це ще не все. Усі знають, що під місцем, виділеним під забудову, проходить лінія метро, що створює загрозу пасажирам. У Москові будівельники вже пробрили палею вагон, тепер цього лиха

Фото О. Литвиненка

ВІДКРИТИЙ УРОК ПРОЛЕТАРСЬКОГО НАЦІОНАЛІЗМУ

бракувало ще й у Києві. Саме тому територія над лінією метро ніколи й не забудовувалася, створюючи своєрідний вільний від забудови коридор між будинками. Але влада скоробогатків, які правлять Києвом, схоже, про це не знає, оскільки там переважно сурогатні кияни, а з корінними киянами вони радитися не звикли. Влада взагалі не звикла радитися з народом і з будь-якого іншого питання. Нагадаємо їй: земля на історичному Подолі — безцінна, і належить тільки українцям! Саме на це звертає увагу й Указ Президента від 15 березня ц. р. про забудову історичного Києва... Хоча конкретно ті забудови в ньому, як завжди, й не вказані.

НА ПОДОЛІ СТАЛОСЯ ДИВО: “КОЖУМ'ЯЦЬКІ АРИСТОКРАТИ” ЗГАДАЛИ САМИХ СЕБЕ

Справді, сталося малоімовірно: і знаменита подільська босота, яка за своїм колоритом не поступається легендарній одеській, і спролетаризована подільська інтелігенція, і дрімучі обивателі — нащадки Проні Прокопівни Серькової, вона ж Сірко, нащадки Сергія Петровича Голохвастова, він же Голохвостий, нащадки тітки Секлети й усіх інших “кожум'яцьких аристократів” несподівано виявилися свідомими подоланцями і стали плечем до плеча проти потоптувачів своїх природних прав. Із цими людьми раптом сталося те дивовижне перетворення, яке з “маленьких українців”, із “пересічних громадян” споконвіку творить патріотів і героїв. Вони чи не вперше за всі роки чергового українського лихоліття відчували себе громадянами... Бо біда торкнулася їх особисто. Влада їх образила, обікрала. Але й пробудила до самоусвідомлення. До національного також.

Елементи ксенофобії привнесла у протистояння сама влада. Во-

рогами простих подолан стали мігранти вірменської національності, які, очевидно, вважали, що гроші в Україні вирішують усе. І це образило киян. Прикрившись українськими паспортами, послуговуючись російською, вони стали нахабно колонізувати історичне серце Подолу, не рахуючись із почуттями і потребами самих подолан. Але мігранти наразилися на організований опір людей.

Сталося несподіване: у серця цих зломпенізованих киян, які ніколи не відгукувалися на українську мову, прокинулися громадянські й національні почуття. І подія вийшла за межі суперечок за місце і законність забудови. Конфлікт несподівано переріс у відверто національне протистояння. Спир на Подолі за законність відведення місця під забудову без урахування думки киян що далі поглиблюватиметься, то більше загострюватиметься на національному ґрунті. Бо з одного боку виступили корінні кияни. З другого — мігранти-вірмени. Розстановка сил пройшла за національною ознакою.

Фізичні зіткнення і ворожнеча на Подолі на національному ґрунті стали від цього моменту реальністю.

ПРОДАЖНА ВЛАДА ДОВОДИТЬ ДО ЗАГОСТРЕНЬ

Стоплена засиллям мігрантів із Кавказу, Африки й Азії, значна частина населення Києва вже морально готова вийти на стихійні акції протесту. І коли вулицями піде багатотисячна юрба, вживати запобіжних заходів буде вже пізно. Аморальність влади і в столиці, і в Україні незаперечна. Влада за перших ознак назрівання такого протистояння сама мала б рахуватися з почуттями насамперед українців і порадити чужинцям бути скромнішими у своїх претензіях і брати місце під забудову там,

де їм дозволять люди, а не там, де вони хочуть, показуючи скрізь свої товсті гаманці. Не зайве спитати і про походження тих грошей, та ще й перевірити їх встановленим у міжнародній практиці порядком. А також перевірити й дотримання процедури надання агресивним мігрантам українського громадянства в дуже простий спосіб: прогнавши через обов'язковий публічний іспит на знання української мови, якого не витримає, слід гадати, жодний із них. І тоді почати з тих, хто їм те громадянство надав, якщо вони не відповідають його вимогам, і закінчити президентом, який своїм підписом тих фіктивних громадян узаконює!

А тим часом усе котиться до загострення, яке дасть вихід масовому невдоволенню киян, породженому засиллям знахабнілих мігрантів з українськими паспортами.

ЗАВОЙОВНИК У РЯСІ

Не треба бути пророком, щоб передбачити сценарій подій найближчих днів, який може спровокувати непатріотичність столичної влади.

Дивує інше. Вірмени уперто не хочуть усвідомлювати простих речей: киян обурює їхнє небажання іти на діалог. Просто розплата настане пізніше. І винними в цьому будуть тільки ті, хто прийшов грабувати киян, а не діяти в їхніх інтересах, і самі вірмени. Приїзд вірменського владика на місце конфлікту показав, що діалогу не буде. Йому учасники акції протесту прямим текстом сказали, що не годиться так поводитися на їхній землі, що будуть великі ускладнення, що Поділ — це особливий район Києва. Владика зверхньо відповів, що чим більший буде опір при спорудженні церкви, тим святішою вона буде для вірмен. Це мораль завойовника, а не лояльного до України чужинця.

Тому кияни вимушено переходять до самооборони. І їхні дії мають незаперечно патріотичний характер.

ПРОСВІТЛЕННЯ ПАТРІОТИЗМОМ

У таких колізіях водночас відбувається і прискорений процес дозрівання національної свідомості українських громадян. Прихильниками українства в реальних обставинах стають навіть їхні опоненти! І це найцінніше!

Якщо кілька днів тому подолан, які вийшли на акції протесту, талмудично обговорювали зміст ксерокопій різних документів, шукаючи в них точки опори для своєї боротьби, то тепер вони вже вголос говорять про те, що захистити їхні інтереси й права може тільки ідеологія націоналізму! Хто б міг гадати, що таке випаде почути від людей, у більшості позбавлених національної свідомості?! Сталося це спонтанно. Наштовхнув їх на це вельми показовий відкритий урок із націоналізму.

Коли вірменський посланець нахабно прийшов на розвідку, то напив на те, що має такий само паспорт громадянина України, як і його опоненти, і тому права в них на Подолі однакові. Нахабний хазяйський тон обурював, це була неправда, але всі розгубилися, бо ніхто не знав, як цю узаконену владою неправду спростувати. І тоді автор, який нагодився на це випадково, спитав, як цей архітектор отримував українське громадянство. Чи сплатив він обов'язковий для мігрантів грошовий внесок, який, здається, має стягуватися у розмірі 100 000 доларів США, за право проживання в Україні, і чи може підтвердити це документально, а також чи склав він обов'язковий іспит з... української мови. Останнє влучило у критичну точку.

Що з ним сталося при одній згадці про українську мову! А всі присутні зрозуміли, що його громадянство, яким він так відверто спекулював, фіктивне, дуте, незаконне, бо ні він особисто, ні ті вірмени, хто за ним стояв, зроду не склали б іспиту з української мови і мали б уже на цій одній підставі бути позбавлені українського громадянства! І тоді всі їхні претензії розвіялися б уміть!

Це був грім серед ясного неба! Усі відразу збагнули, у чому полягає захисна функція рідної мови, мови народу, мови країни, і агітувати після цього за українську мову вже не було жодної потреби! Відкрилися перспективи атакувати опонентів по лінії законності отримання ними українського громадянства! Тепер досить поставити питання про законність набуття українського громадянства опонентами киян у судовому порядку, щоб вибити в них ґрунт із-під ніг!

Усі усвідомили, що захистити права корінних мешканців може тільки патріотизм і націоналізм. Досить було сказати про це вголос, щоб це одразу визнали навіть ті, хто до цього був українофобом.

Вони бачили на власні очі, як провокатор... показав спину! І від чого — від мовного питання! Згадка про мову подіяла на нього, як свячена вода на нечисту силу.

Чомусь повірилося, що те дивовижне просвітлення патріотизмом-націоналізмом, що сталося на Подолі, незабаром станеться і в Харкові, і в Донбасі, і в Луганську, і в Одесі. І люди зрозуміють: українська мова — це наш спільний природний оберіг від чужинецької окупації й нашестя орд мігрантів... Її, як нашу священну зброю, вклав нам у руки Закон. І вищий Закон, і людський. Та щоб він діяв, треба самим його дотримуватися.

Уляна ГЛІБЧУК

ПРО МІФИ ТА ЇХНЮ РЕКОНСТРУКЦІЮ...

У світі є особливий читач. Його не звабиш ні Коельо, ні Андруховичем. Цей читач відданий поклонник жанру фантастики. Вірний... На нього й орієнтуються щороку організатори, запрошуючи в гості в Україну знаменитих гостей...

18 квітня у Києві відкрився Другий Весняний Київський книжковий ярмарок. На прес-конференції, присвяченій відкриттю, організатори представили світову знаменитість Джона Краулі. Американський письменник-фантаст не випадково завітав до нашої столиці. Київський книжковий ярмарок упродовж років виробив стійку домінанту: він опікується жанром фантастики. Це тягне за собою низку спеціальних дієслів... Отже, ярмарок плаєкає й гуртує довкола себе фан-клуб шанувальників фантастики, рекламує, запрошує, презентує... Настільки активно, що врешті-решт важко сказати, кому належить пальма першості: конвенту Міжнародної асамблеї фантастики “Портал-2007” чи Київському книжковому ярмарку... Врешті-решт не варто аж надто напружувати над цим питанням мізки. Краще зупинитися на тому, що існують два паралельні світи, які лише зрідка перетинаються.

Цього разу Київ відвідали Джон Краулі, Генрі Лайон Олді та Анджей Сапковський. Кожен із них небезпідставно розраховував на свій фан-клуб. На прес-конференції генеральний директор Київського книжкового ярмарку Едвін Задорожний і президент “Порталу-2007” Сергій Дяченко заповнили присутніх журналістів, що в Україні люблять цей специфічний жанр літератури. Дедалі більше в нас з’являється вітчизняного продукту — українських письменників-фантастів. Якби я була однією з цього специфічного фан-клубу, то вочевидь поміркувала про цимус такої літератури, про її метафізичний зв’язок із наукою, про космос, про взаємодії... На жаль, серце моє мовчить і відгукується тільки на “земну” прозу. Знаю тільки, що не варто плутати фантастику з новимодним “фентезі”. Це щось на кшталт як не розрізняти оперної арії Вікторії Лук’янець від дуети “НеАнгели”...

Тим часом ярмарок жив своїм життям. Від Львівського форуму видавців він відрізняється передусім масштабом. Тобто у Львові все

значно помпезніше й акіотажніше. І нехай 18 квітня у Києві свою продукцію представили близько 300 українських видавництв, це не означає, що вони спромоглися привабити більше покупців і спровокувати тусовочний дух. Не тому, що на заході України живе якийсь особливий читач-інтелектуал. Просто у Львові немає “Петрівки”, а в Києві львівської кави...

Програма столичного книжкового ярмарку була доволі щільною. Презентації нових книжок, автограф-сесії літераторів... Тільки надто вже багато незнайомих імен. І всі з претензією на літературну славу...

Сергія Руденка я знала як журналіста, колишнього працівника радіо “Свобода”. Мене зацікавила його російськомовна книжка “Вся президентська рать. Оточення Віктора Ющенка: від “А” до “Я”. В анонсі писалося, що в книзі є 20 портретів політиків із оточення чинного президента. На думку автора, кожен із них вніс свою лепту у формування іміджу Віктора Ющенка. Ба більше... Не тільки іміджу, а й особистості Віктора Андрійовича, його, так би мовити, світобачення... Оскільки оточення чинного Президента доволі непостійне, то в мене закралася підозра... Я уявила таке собі невинне формування особистості Віктора Ющенка — пласт за пластом, які накидаються будівничими від оточення... Це ж якою має бути піраміда президентської особистості, якщо вона реагує на будь-який вплив! Єгипетською? Сергій Руденко зарекламував книжку як своєрідне розвінчання міфу чи міфів про Ющенка. Цікаво... Чи розвінчав автор у своїй книзі міф про “слабкого президента”? Такого жанру лі-

Письменниця Оксана Забужко

тератури, який передбачає журналістське розслідування та цікаву аналітику, в нас обмаль. Сподіваючись на оригінальну реконструкцію політичних міфів, я придбала “Президентську рать” Руденка. Книга виявилася слабкою. На мою думку... Принаймні я зрозуміла технологію виробництва подібної “літератури”.

Попри величезну кількість маргінальних презентацій, на Київському книжковому ярмарку відбулася справжня подія. Прес-конференція відомої письменниці Оксани Забужко з нагоди виходу її монографії “Notre Dame d'Ukraine: Українка в конфлікті міфологій”. Виявляється, книжку пані Забужко вже встигли “охрестити” інтелектуальним дєктивом. “Але якщо хтось сподівається на Дена Брауна, той дуже помиляється”. Забужко не заперечувала, що це своєрідний інтелектуальний бестселер. Водночас гірко зауважила, що будь-яка книжка не має сили, аби врятувати світ. На думку письменниці, український

світ потребує порятунку. Він настільки дезорієнтований, що навіть не відчуває свого занедбаного стану. “Якщо нація впродовж 30 років не спромоглася видати повне зібрання творів геніальної Лесі Українки, це вже є тривожним сигналом...” Ім’я класика української літератури виникло не випадково. Саме Леся Українка стала для Забужко провідницею у мандрах через культури й століття в пошуках “України, яку ми втратили”... Письмениця намагається відповісти на багато тривожних питань. “Хто ми — Україна чи Малоросія? Європа чи Росія? Чи українська релігійність — це те саме, що візантійське православ’я? Звідки взялися тамплієри на берегах

Дніпра? Яку таємницю берегли “таємні товариства” малоросійських дворян XIX століття? Звідки у “Лісовій пісні” зашифрована легенда про Грааль? Чи й справді українці — “селянська нація”? У чому різниця між демократією і хомократією?”

“Код Лесі Українки” надає смисл цій інтерподорожі. Аристократка й еретичка, спадкоємиця давнього лицарського роду і продовжувачка гностичної традиції, ця найвидатніша з українок залишилася незрозумілою в нашій країні. Чому? Вочевидь, прочитавши інтелектуальний бестселер пані Забужко, маємо шанс наблизитися до відповіді на це запитання.

Поки в Києві тривала мандрівка світом книги, на столичних майданчиках бухикали політичні пристрасті. У підливці холодного дощу і граду вони були особливо жалюгідними. Пристрасті запамороченого сьогодення. Тим часом вічності ніхто не відміняв... І незнання минулого аж ніяк не забезпечує від рецидивів його “квітів зла”.

ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОГО КОЗАЦТВА

Олександр ШОКАЛО

Видавничий дім “Києво-Могилянська академія” разом з Інститутом історії України НАН України та за підтримки Державного комітету телебачення і радіомовлення України (програма “Українська книга”) підготували й випустили у світ двотомне видання “Історія українського козацтва”, яке й представили 17 квітня ц. р. у Кобзарській світлиці Українського дому. Видання історичних нарисів — своєрідний підсумок наукових поглядів нової генерації українських істориків, дослідників доби козацтва. Цей науковий доробок спонукає до подальших роздумів, відкриває нові пошукові можливості на майбутнє.

Головував на представленні двотомника академік Валерій Смолій, директор Інституту історії України НАН України. В обговоренні виступили: Ольга Бенч, заступник міністра культури і туризму; Валентина Бабилюк, директор департаменту видавничої справи та преси Держкомтелерадіо; Віра Солюйова, директор Видавничого дому “Києво-Могилянська академія”; Тарас Чухліб, один із авторів ідеї видання, кандидат історичних наук (Інститут історії України НАНУ); о. Юрій Мицик, доктор історичних наук (Національний університет Києво-Могилянська академія); Олена Бачинська,

доктор історичних наук (Одеський державний університет ім. І. Мечнікова); Віктор Бrehуненко, доктор історичних наук (Інститут археографії та джерелознавства ім. М. Грушевського) та інші.

За словами В. Смолія, на сторінках цієї праці історія українського козацтва розгортається в усій багатогранності (політичній, соціальній, економічній, духовній) та часовій протяжності (від початків козащини до сьогодення). Науковці намагалися з погляду сьогодення осмислити цей феномен української історії, проводячи також історичні аналогії з подібними суспільними явищами в інших європейських країнах. Автори спробували знайти нові підходи до осмислення козацтва, зокрема виявити його генетичний зв’язок із такою соціальною спільнотою слов’янської людності як бродники. Розглядаючи су-

купність чинників, що зумовили появу козащини як окремого стану середньовічного суспільства зі своїм особливим правовим статусом, а також процес еволюції цього суспільно-політичного феномену, автори переважно трималися старих соціологічних схем і релігійних догм.

Цінність досвіду минулого життя — в актуальності його непроминутих духовних набуток. Козаки були не тільки досконалою мілітарною силою, яка охороняла українські землі від загарбників, а й займалася державним будівництвом і творенням агрокультури. Зокрема агрокультуру українського козацтва й селянства слід було б розглянути авторам двотомника у світлі передових суспільно-природничих наукових досягнень, як то зробила у працях останніх років відома дослідниця козацтва Олена Апанович, осмислюючи цей унікальний досвід у контексті ідей Сергія Подолинського та Володимира Вернадського. Агрокультура українського козацтва й селянства має основоположне значення для формування національного генотипу й організації соціального життя в гармонії з природним ладом і космічними законами. На це перший звернув увагу Пантелеймон Куліш: “Крім тих воявоначних залишків могутнього колись козац-

тва є ще в різних місцях України козак-селяни, нащадки родових козаків. Вони утворюють численний стан і відрізняються від інших Українців чистотою народного типу, що його у вищих станах стерла чужа цивілізація, а в селянах придушило безперестанне гноблення” (Повість про Український народ).

Духовно-генетичним осердям українського козацтва було втаємничене лицарське товариство, яке зберігало й культивувало бойові традиції й духовно-генетичний архетип військової верстви давньоорієнтального та скифсько-скототського (сакського) суспільств. Це таких козаків-лицарів мав на думці М. Гоголь: “...Побратимство людей було в нас рідніше за дім і криве братство...”. Козацьке лицарство як військово-адміністративна верства нового українського суспільства успадкувало від предків (оріів та саків,

звідки ймовірно й косак-козак — син сака) принцип військової демократії, що ліг в основу Української козацької республіки XV—XVII століть. До формування цього лицарського осердя безпосередньо причетні воїни-характерники й представники духовної верстви співцікобзарі.

Загалом багатий фактаж двотомника зорієнтовано переважно на дієписання минулого, й він мало резонує з сучасністю. А з минулого маємо видобувати актуальні смисли, зокрема ті, які видобували П. Куліш і М. Слабченко, розглядаючи й оцінюючи козацтво як історичне явище з позиції українського націотворення й державотворення. Але для такого осягнення необхідно мати концепцію нації й національної держави, засновану на непорушних природно-космічних законах, а не на проминутих умовах і догмах.

Валентина ДАВИДЕНКО

Наша щедра столиця вітає гучними концертами просто неба приїжджих на Майдані. І не знаєш, до якої категорії культурного процесу це зарахувати, і чи то є процес культурний. Бо вочевидь режисери замовні й орієнтуються на власні смаки. Я не хочу ставити риторичні запитання на кшталт, чому кияни, які живуть і працюють у центрі міста, повинні страждати від цього неймовірного пісенного вінегрету, який нібито орієнтовано на інтелект того народу, що простояє дні на Майдані. Насамперед усе це ніяк не відповідає рівню культури нашої столиці: такого попсово-маршового сленгу, мабуть, не було з часів Всесоюзних оглядів художньої самодіяльності радянського періоду. Але нам треба осмислити й інше: чи зрозуміють люди, які приїхали з віддалених сіл і містечок, відірвані від справжньої культури, оці жіночки в хустинках і чоловіки з обвітряними обличчями, які ще не попорали через весняні протести своїх весняних городів, легко одягнені школярі без парасольок під дощем, що нецікава російська попса на тему “я люблю тебе” поруч із самодіяльним мотивчиком “бажаєм щастя всім”, а услід цьому раптом подоба старого каліфорнійського джазу — все це не дзеркало київської культури. І чи зануряться, омиються вони нашою справжньою культурою навіть за цих трагікомічних обставин, чи побачать виставки, почують істинну музику й істинне слово, чи очиститься мул чистою хвилею, чи ще й нас він поглине? Приїжджі молодики з мітингувальників забрели до Музею народного декоративного мистецтва у Лаврі і то випадково, аби перепитати, як потрапити до Музею кошовності. Коли ж їх запросили подивитися експозицію цього музею, поцікавилися, скільки коштує квиток і досить нечемно прокоментували: “Могли би і так нас пропустити, ми

ЄВРОПА ТАКОГО НЕ ЗНАЛА...

приїхали спасати ваш Київ”, підкріпивши свої наміри, звісно ж, нецензурною лайкою. Ось чим насичене весняне повітря у столиці замість ароматів квітів на безнадійно затоптаних газонах. А в іншій європейській столиці, кажуть, схожій на нашу саме зеленим розмаєм парків, культурні процеси розвиваються надивовиж інакше. На початку квітня у Белграді відбулися Дні культури України в Республіці Сербія. Наша делегація була досить представницька: відомі музичні колективи “Рідні наспіви” і “Київ-Класик”, письменники, художники, кінематографісти. У Белграді та інших містах відбулися концерти, тиждень українського кінематографа, літературні вечори й зустрічі письменників, а ще виставки “100 малюнків Довженка”, “Слов’янська рапсодія: Україна” Валентини Сазоновой і “Вогонь натхнення” Тетяни і Сергія Колечків, які представили твори в техніці емалі на міді. Як відомо, українсько-сербські зв’язки розпочалися ще за часів Київської Русі, коли наші письменники перекладали сербською мовою літописи й релігійні тексти, а також писали оригінальні твори сербською мовою. А ось мистецтво емальєрного живопису, уже тоді відоме в Київській Русі, не перейшло на ці терени, і як розповідає **Тетяна КОЛЕЧКО**, викликало нині захоплення у відвідувачів їхньої виставки.

— Ми повезли до Сербії найкращі, на наш погляд, твори. Це колекція ще 90-х років, яка вже виставлялася на багатьох виставках, там історична тематика, сакральна. Хотілося показати всю різнобарвність технології складного мистецтва емалі. Наша виставка справді здивувала сербів, вони такого не бачили, і мистецтвознавці, які відвідали її, виказували своє захоплення і здивування. Тому що в Єв-

ропі технологія цього мистецтва відома з давніх часів, але в Белграді таких виставок ще не було. Нашу виставку відвідав міністр культури Сербії, наш посол у Сербії і заступник міністра культури України Валерій Стасевич.

— **Я знаю, що це завжди взаємне відкриття: як вони відкривали нас, так ви відкривали для себе цю країну.**

— Справді, ми завжди порівнюємо, що в нас краще, а що хотілося б, аби було краще. Що сподобалося в Белграді, це гарне паркове мистецтво, там було вже тепліше, ніж у нас, зелений, квітучий Белград. Дуже багато квітів. Вони висаджують клумбочки навколо дерев, цілі зелені і квітучі масиви, нам би хотілося такого в своєму місті.

— **Ви хочете сказати, що там не паркують автомобілів біля скверів, не залазять бульдозерами просто в зелену паркову зону. Як я спостерігала, проїжджаючи повз масив Дарниця: невеличкий клатчик парку ще не знищений забудовниками, а вже і його руйнують. У Белграді такого не побачиш?**

— Там, незважаючи на недавню війну, її наслідків не помітно, крім тих будівель у центрі, які вони залишили після бомбардування такими, як були. Це адміністративні будівлі й влада ще не вирішила, чи їх залишити в такому стані чи поновити. А більше ніяких руйнацій немає. Наші вулиці й дороги більше схожі на післявоєнні. А так загальна культура, особливо молоді, дуже впадає в очі. Ми жодного разу не зустріли на вулиці молодих людей із пляшкою пива, або таких, які поводитися брутально, тобто загальний рівень культури молоді дуже високий.

— **Шкода, що саме ці слова не можна озвучити людям, які стоять останні тижні на Майдані. Що діється нині в Києві: не тільки пляшки з-під пива під ногами, засмічується місто, це якесь недуга суспільства. Чому треба смітити там, де ти йдеш, стоїш, куди ти приїхав у гості? Насмітити і поїхати. Даруйте, не хочу здатися сварливою, але зіставлення із зарубіжжям поглиблюють мої емоції.**

— Європейські традиції в нас не дуже укорінилися, хоча маємо багато гарних традицій, але наша свобода не стала надбанням ще й культурним. Хоча у Белграді ми відвідали кілька галерей, рівень творів яких нам не дуже сподобався, — це щось типово. Але дуже високі ціни на твори мистецтва. Гарні музеї, а ось книгарень дуже багато. На кожному кроці нова крамниця, і майже вся література сербською мовою. Вони друкують і якісь свої туристичні довідники, історичні, мистецькі альбоми, різноманітну художню літературу. І ду-

же радує, що вони так швидко подолали наслідки війни. У нас кращі обставини, але в Києві книгарні, як відомо, зникають.

— **Що цікавить сербів у нашій культурі, чи хочуть вони ще таких зустрічей на нашій землі?**

— Я думаю, що завжди цікаво кожному народу дізнатися більше про сусідів, вони дуже гарно сприймали наше музичне мистецтво. Ми як супровід для нашої виставки брали диск відомого українського музиканта, якого дуже поважаємо і цінуємо — це Роман Гриньків із його джазовими імпровізаціями на бандурі. Ми розповідали, що таке бандура (у них немає такого інструмента), їм дуже сподобалося звучання. Гарно сприймали і нашу народну музику, і ансамбль “Київ-Класик”.

— **А звучить у них музика на вулицях гучно, голосно?**

— Такого ніде не помічали. Якщо люди хочуть пити пиво, вони сидять у барах і п’ють пиво, каву — теж у гарних затишних кав’ярнях і там слухають музику. Все цивілізовано і культурно.

— **Які персонажі тепер з’являються у серії ваших нових робіт?**

— У травні ми готуємо нову виставку в галереї “Триптих”. Крім тих робіт, що вже маємо, продовження серії історичної тематики в Сергія, він дуже любить скіфську тему, а я продовжую серію портретів улюблених майстрів світового живопису.

Завжди, коли відвідуємо Європу, нам співчутливо кажуть: у вас знову якісь проблеми в країні, зате таке гарне мистецтво, такі чудові досягнення в спорті. Надія на краще живе...

Фото О. Литвиненка

Євген БУКЕТ

До кінця травня в приміщенні Київської обласної державної адміністрації триватиме виставка, на якій представлено п’ятдесят графічних творів у техніках акварелі й офорту заслуженого художника України Анатолія Марчука, організована з нагоди 75-ліття Київської області.

Виставку відкрив начальник Управління культури облдержадміністрації Василь Романчишин: “Я вважаю, що пан Анатолій робить важливу справу. Він щороку запрошує на малу батьківщину, в Макарівський район, своїх творчих побратимів на пленер. І роботи, які творять там художники, дарує в картинну галерею в Макарові, яку сам і заснував.

Макарів за своїм духовним потенціалом особливо не вирізняється серед інших міст Київщини. Але завдяки Анатолію Марчуку він робить перші потужні кроки, аби поєднати гідне місце серед духовних центрів області. Адже мистецтво і духовність є тією консолідуючою ідеєю, навколо якої об’єднуються люди. Тому Управління культури облдержадміністрації цього року

КРАЄВИДИ МАЛОЇ БАТЬКІВЩИНИ

активно підтримуватиме проект “Літні зустрічі в садибі Марчука”, допоможе фінансово, бо це є якраз те вкладення коштів, яке проростає добром і красою”.

Стиль Анатолія Марчука — аванреалізм — вважають унікальним. У картинах митця реальні речі випромінюють особливу ауру. Про професійні якості художника розповіли на відкритті виставки кандидати мистецтвознавства Петро Нестеренко і голова бюро секції графічних мистецтв Національної спілки художників України Миколай Кочубей.

Головний редактор журналу “Українська культура” Андрій Яремчук сказав: “Ми маємо унікальний приклад в Україні, коли художник віддає свої власні кошти, свою енергію на те, щоб підняти духовно рідне село Козичанку та Макарівський район”.

Член Національної спілки композиторів макарівець Віктор Степурко зазначив: “Я відчуваю той дух, яким наповнені роботи Анато-

лія Петровича. Це аура любові до рідної землі. В цьому ми з ним спільні, хоч і працюємо в різних жанрах”.

Із вітальним словом від земляків звернувся до художника директор Козичанської загальноосвітньої школи Михайло Лазнюк: “Те, що Анатолій Марчук живе в Козичанці, стало для мене визначальним фактором, завдяки якому я пішов туди на роботу. Виховуючи дітей, завжди натрапляєш на вакуум — відсутність особистості, яку можна поставити за приклад. У Козичанці такого вакууму немає”.

“Коли я малюю, пензлі та фарби стають своєрідною веселюючою мостом, через який душа перетікає на полотно, — говорить художник. — Для мене кожен твір особливий, особлива кожна виставка.

На відкритті виставки

А ця виставка є першою в стінах державної установи. І повірте мені, за два тижні, які я займався її підготовкою разом із заступником голови облдержадміністрації Остапом Семеракі і начальником

управління культури Василем Романчишином, у нас не було жодних непорозумінь. Мені дуже радісно, що я знайшов саме тут підтримку проекту “Літні зустрічі в садибі Марчука”.

АМЕРИКАНСЬКІ СЛЪОЗИ УКРАЇНСЬКИХ РАБИНЬ

Валентин ЛАБУНСЬКИЙ, США

Як потрапляють наші люди до Америки? Виграють грін-карти в лотерею, приїздять у гості й залишаються тут назавжди, зміїними стежками по піщаній пустелі через кордон із Мексикою і засніженими — через американсько-канадський, долаючи страх і небезпеку, пробираються до благословенної країни, де знайдуть, як їм здається, достаток, спокій і омріяне щастя. Але є ще безліч шляхів, про які ми навіть не здогадуємося.

Днями зателефонував один наш читач із сонячної Флориди і заявив: “Ось ви пишете, що нині Америка вихідцям з України не дає політичного притулку, а я з родиною такий притулок дістав і маю тепер усі папери. Спитаєте, як? Як греко-католик! Річ у тім, що давно, коли існував Радянський Союз, українці Америки добилися, щоб до поправки Лаутенберга додали положення, що Америка надає притулок не тільки радянським євреям і представникам протестантських сект, а й українським греко-католикам. Так-от, наївні американці й досі думають, що греко-католики — це гнана в Україні релігія, а тому ще й досі надають їм притулок. А ви кажете, що не можна дістати”.

Вірю, що все справді так і є. Американська бюрократична машина може видавати ще й не такі сюрпризи.

...Лихий нині для України час. Сотні тисяч її не найгірших синів і дочок шукають будь-якої можливості, аби вирватися з лабетів злиднів та безнадії. Одним вдається обдурити американських консулів і наговорити їм байок про переслідування в Україні греко-католиків. Інші шукають можливості виїхати на Захід через одруження. Часто зі збоченцями різних мастей або з особами, які годяться їм у діди. Але більшість шукає щастя в конторках, на фасадах яких висять оголошення: “Забезпечуємо документами на право жити й працювати у країнах Заходу”. Таких офісів у містах і містечках України нині як грибів після літнього дощу. Сидять там респектабельні особи, які намагаються підловити легковірних на свої гачки.

Переді мною сидить маленька змарніла жіночка. Оповіді про свої ходіння по муках, які почалися з одного такого офісу з багатообіцяючим оголошенням на дверях. Нині агенти Федерального бюро розслідувань ведуть слідство, а тому називають героїв і антигероїв цієї детективної історії не можна. Тож дамо їм інші імена.

Вікторія (так назвемо нашу героїню) приїхала до США як... громадянка Чехії. В аеропорту імені Кеннеді її паспорт на ім'я Мартіні Фіалової чиновник прикордонної служби проштампував швидко, навіть не глянувши на неї.

Пізніше, зрозумівши, в які тенета потрапила, вона розкриє американським слідчим механізм діяльності злочинної фірми, яка “гарантує забезпечити всіх охочих необхідними паперами”. Спочатку аферисти скуповували закордонні паспорти з дійсними багаторічними візами. Як правило, люди, які зголошувалися про-

дати їм свої документи, до Америки літали лише раз і більше туди найближчим часом навідуватися не збиралися, але мали візи на 5 або й на 10 років. За кілька тисяч доларів такий паспорт викуповувався, а потім за допомогою сучасної комп'ютерної техніки в нього вклеювалася фотографія іншої людини. Однієї з тих, хто бажав скористатися послугами “фірми”. Паралельно до українського закордонного паспорта вклеювалася “липова” віза. Клієнт, таким чином, при виїзді з України показував українським прикордонникам український закордонний паспорт, а ті не перевіряють справжності американської візи по комп'ютеру, а лише дивляться, щоб така віза була. А вже в Нью-Йорку пред'являв ін-

Фото В. Фаліна

ший, де було підроблено фотографію, але віза, яку неодмінно перевіряють американці через єдину базу даних, була справжньою, з відповідними на ній шифрами й кодами.

Паспорти з багаторічними візами аферисти скуповували не тільки в країнах колишнього СРСР, а й усього колишнього соцтабору. Тому часто Марія Коваль ставала в Америці Гражиною Брильською, а Оксана Гончаренко — Стефанією Попеску.

Павутиною аферистів було охоплено багато міст і містечок України. З очима укладали угоду: ми вам — паспорт зі справжньою візою, ви нам — 17 тисяч доларів за послуги. З тими, хто не міг відразу розплатитися (а таких була більшість), домовлялися по-іншому. Обіцяли, що їхні люди зустрінуть бідних клієнтів в Америці, працевлаштують і дадуть можливість відробити борг. Але вже не 17 тисяч, а з 4-відсотковою надбавкою. Вікторія розповідає мені, що аферисти були зацікавлені в тому, аби борг віддавався якомога довше. У такий спосіб вони викачували з людей більше грошей. Інколи 17 тисяч перетворювалися на 20, 25, а то й 30. Для гарантії, що раби відроблятимуть, у них забирали паспорти й жорстко стежили за рідними й близькими, які залишилися в Україні. Того, хто ремствував, били й попереджали: “Будеш плігати, згвалтуємо доньку або вб'ємо матір”.

...Гроші текли рікою. Служняних, переляканих, зацькованих рабинь із України (аферисти воліли мати справу лише з жін-

ками, побоюючись чоловічого бунту) представники “фірми” зустрічали в аеропорту імені Кеннеді в Нью-Йорку, везли в свою бруклінську “нору”, де на одному матраці спало по три жінки, швидко влаштували на будь-яку роботу й починали “доїти”.

Але терпіти наругу далі Вікторія не змогла — пішла до нью-йоркського офісу ФБР і все розповіла. “Я не з метою помсти це зробила, — каже вона. — Я своє давно відробила й працювала вже тільки на себе. Мені було шкода тих нещасних жінок з України, над якими знущалися. Мамка (так називали головну репрезентантку злочинної контори в Брукліні) вимагала від своїх головорізів тримати рабинь у покорі й страху, безжально караючи за будь-які порушення встановленого порядку”.

Не віриться, що таке можливе в цитаделі свободи й демократії, коли надворі XXI сторіччя. Запитую, хто вони, ці мамки?

— Вона приїхала до Америки, — каже Вікторія, — дуже давно. Щоб отримати статус біженки, розповідала в американському посольстві байки про переслідування євреїв. Тоді, скориставшись поправкою Лаутенберга, до Америки виїздили сотні тисяч радянських євреїв. Серед них була й вона. Прибувши до Нью-Йорка, почала шукати способи збагачення за рахунок інших. Але минали роки, а жадані мільйони обходили її кишеню стороною. Надто багато наїхало до Америки таких самих “біженців”, і надто велику конкуренцію вони складали. Зор'яний час настав для мамки, коли Америка зачинила свої кордони на замок. Вона швидко збагнула, що на бажанні людей будь-якою ціною потрапити до Америки можна добре заробити. Знайти “однодумців” в Україні було неважко. Ще легше виявилось ловити в тенета клієнтів.

Для налагодження “бізнесу” мамка набрала штат працівників і в Брукліні. Вони зустрічали клієнтуру в аеропорту, вибивали з неї гроші, тримали всіх у покорі й стежили, аби не говорили зайвого.

Федеральне бюро розслідувань США лише почало розплутувати страхітливу павутину. Представник мамки в Києві, якого прийшли арештовувати, безслідно щез. Лише в Нью-Йорку вдалось затримати найближче мамчине оточення. Без сумніву, інші дійові особи цього детективу ще гуляють на волі. З'ясувалось, що в злочинний бізнес були втягнуті працівники Бориспільського аеропорту. Саме вони вручали клієнтам паспорти зі справжніми візами й підробленими фотографіями безпосередньо перед посадкою в літак. У такий спосіб “фірма” перестраховувалася, побоюючись, що ще до посадки підроблені документи можуть виявити митники.

Я дивлюся на цю заплакану маленьку беззахисну українську жіночку й подумки запитую себе: “Чи назвуть колись справжніх винуватців цієї великої трагедії, яка покарала понад мільйонів українців і українок?! Чи знайдуться прокурори, які посадять на лаву підсудних не тільки мамку, а й тих, хто сприяє їй і таким, як вона, знущаючись над нашими людьми?” Навряд чи скоро дочекаємося. Перед написанням цієї статті я зателефонував приятелям до Києва і попросив їх з'ясувати, чи існують і далі в українській столиці “фірми”, які “забезпечують документами на право жити й працювати в країнах Заходу”. Відповідь не забарилася: “На кожному кроці”.

НАШІ У ВОЄВОДИНІ

Третій рік поспіль у Новому Саді — адміністративному центрі автономного краю Воєводина в Республіці Сербія — виходить український часопис “Рідне слово”. Засновник і видавець щомісячної газети — Національна рада української національної меншини. Головний редактор — Євген Кулеба.

12-сторінкове видання наповнене різноманітною ін-

формацією про Україну і світове українство на суспільно-політичному тлі Сербії. Тематика розкривається вже в назвах рубрик: “Політика — Сербія”, “Політика — Україна”, “Україна — діаспора”, “Громадські організації”, “Інформування — культура”, “Ювілеї — традиція”, “Наука і життя”, “З усіх сторін”. Інформація двох із них (“Політика — Сербія”, “Політика —

Україна”) подаються й сербською мовою.

Є в Сербії ще одна національна меншина — русинська, яка також має свої видання.

Отак і доводиться нашому люду ділитися за умовни-

ми ознаками. Але тяжіння людей до природних духовно-генетичних основ українства переважає над штучними політичними умовностями.

Вл. інф.

● ЧЕТВЕРТА ХВИЛЯ

УСІМ

Новини від Української Світової
Інформаційної Мережі

З ініціативи Української громадської організації “Помаранчева Хвиля” (м. Чикаго, США) відбувся мітинг українців Чикаго, які не можуть стояти осторонь подій, що відбуваються в Україні. Ще 23 липня 2006 р. громада українців Чикаго на своєму мітингу вимагали від Президента України В. Ющенка дострокового розпуску Верховної Ради і призначення нових парламентських виборів.

Трудовий рух “Солідарність” за участь у виборах українських заробітчан. Не треба бути великим аналітиком, аби зрозуміти, що від перетасовки владних повноважень серед біло-синьо-помаранчевих олігархічних кланів життя українського народу аніскільки не зміниться. Державне майно з землею і далі продаватиметься, народ злиденітиме, а в Євросоюзі доведеться створювати нові робочі місця для українських гастарбайтерів. А це тому, що “патріотизм” в Україні став вигідним “товаром”... Ідеться про 4-відсотковий бар'єр, за допомогою якого вибори стали прерогативою української “фінансової еліти”. А фактично тих, хто обікрав Україну і тепер за вкрадені кошти цей відсоток “долає”. Точніше, купує... А народ таким чином позбавляють права власного вибору.

Австрійська газета “Der Standard” про ситуацію в Україні: “Було зрозуміло, що післяреволюційний час буде важчим, ніж сама революція. Багато хто несе відповідальність за те, що відкриті нею шанси занедбані. Передусім відповідальні за це самі герої революції, які погрузили у внутрішні чварах і протиборстві. Донині залишаються проблемою нечіткі формулювання про повноваження окремих державних органів, а також позиція Європейського Союзу, який надав Україні мало перспектив для справжнього зрушення. Сподівання слід пов'язувати з тим, що прагматична й орієнтована на майбутнє політика переможе нинішнє протистояння, і зробить це вже наступна генерація українських політиків”.

Дуже непокоїть останнім часом тенденції до посилення румунського сепаратизму в Україні. Цілі села й містечка в Чернівецькій області де-факто вже перебувають під контролем румунської адміністрації, мешканці прикордонних із Румунією районів або змінюють українське громадянство на румунське, або стають громадянами одразу двох держав.

Міська Рада Перемишля (Польща) прийняла рішення про передачу Українського Народного Дому Об'єднанню Українців у Польщі. Цей триповерховий будинок збудовано ще до війни на кошти українців.

Уперше до складу Ради директорів однієї з найбільших кредитівок Нью-Йорка обрано представників “четвертої хвилі” — Юрія Федоріва, Сергія Гошовського й Наталку Гладун. Мотивація: “Кредитівці потрібні люди праці, а не комбінатори!” Насамперед це дозволить поживити громадське життя, дасть “зелене світло” новим проектам, які ініціює “четверта хвиля”. Цей прорив знищує міф, що “новоприбулим, окрім грошей, нічого більше не потрібно”.

Дивно, що сорокаріччя СКВУ-СКУ відбулося без представників Української Всесвітньої Координаційної Ради, співтворцем якої у 1992 р. був СКВУ і в якій є по 12 представників від України та східної й західної української діаспори. Це вперше, що на таких святкуваннях не було представника УВКР. Мабуть, СКУ хворіє на організаційний імперіалізм і намагається репрезентувати всю діаспору, а не тільки західну, як це було за створення УВКР, тобто 20 мільйонів українців, які живуть поза межами України, як про це любить заявляти президент Аскольд Лозинський.

ДІМ, СІМ'Я, ДІТИ — це те, що сповнює особливим смислом життя жінки. Щодня багато жінок в усьому світі прокидаються вранці, готують сніданок дітям, їдуть на роботу, проводять вечір у колі сім'ї. Багато жінок, але не домашні працівниці, які доглядають дітей чи людей похилого віку й проживають там, де працюють: в італійських, іспанських, португальських, грецьких сім'ях. Життя цих жінок зовсім інше. Вони не виходять із дому без спеціального дозволу роботодавця, працюють деколи по 12—16 годин на день, та найстрашніше, що ніхто з цими людьми не розмовляє, ніхто не питає, як вони почуваються і що з їхніми дітьми.

Електронна адреса УСІМ: novaxvylyya@g.mail.com. або slavov@chello.at.

Передрук матеріалів дозволяється за умови посилання на УСІМ при МГОУ “Четверта Хвиля”.

Підготував
Дмитро СЛАВОВ,
співкерівник УСІМ при МГОУ
“Четверта Хвиля”,
Австрія, Відень

Людмила ДЕХТЯРЬОВА

Виступами ансамблю “Веснянка” Володимир Минович прикрасив чимало народних свят. Нинішній Великдень святкували без нього. Натомість поминали, щиро і співчували його великій чудовій родині. Втрата для національної культури, вищої школи й науки, для виробничої геології. Маємо віддати шану.

У пам’яті друзів-колег залишилася надзвичайна допитливість і працьовитість В. Нероденка-студента. Це одразу привернуло увагу викладачів геологічного факультету Київського національного університету ім. Т. Г. Шевченка. А його яскрава сценічна обдарованість привабляла керівників самодіяльності. Тому вже з першого курсу насичене студентське життя Володимира стрімко рухалося двома річками. З одного боку, видатний учений, професор М. М. Ключников залучив його до наукової роботи на кафедрі, як виявилось — на все подальше життя. Навіть коли минулого року вже почала знесилювати підступна хвороба, доцент В. М. Нероденко продовжував читати лекції. За ними стояв величезний геологічний досвід, набутий у маршрутах. Стежки й провали Мангитлаку, Копетдагу, Кавказу, Карпат. Прекрасні, хоча й підступні Кримські гори знав, наче власний дачний курінець, який ліпив власноруч роками у вільні дні, яких майже не мав.

Він зібрав і опрацював велику палеонтологічну колекцію. Працюючи поруч із ним, охоплювало відчуття, що скам’янілі белемніти самі рухалися до чутливих рук дослідника. Цих “чортів пальців” налічено до 50 тисяч, і аналогів такої неймовірної колекції

«ПРОФЕСОР ПО БЕЛЕМНІТАХ, АКАДЕМІК ПО КВІТКАХ...»

немає. Є онук Володимира Миновича, студент геологічного факультету, є прагнення керівництва факультету впорядкувати колекцію. Вона, без сумніву, буде перлиною експозиції університету. Адже це — світовий науковий скарб.

Бездоганними були й залишаються експертні висновки В. М. Нероденка-палеонтолога. Вони — частка основи Державної геологічної карти країни. Кандидат геолого-мінералогічних наук, він у своїй галузі переріс докторські, навіть академічні масштаби, але був байдужий до таких обставин. Незважаючи навіть на можливий суттєвий додток до сімейного бюджету. Проте видатні палеонтологи називали його ім’ям своїм відкриття. Він був бажаним доповідачем на наукових міжнародних зібраннях і засіданнях найавторитетніших відомчих комісій.

З іншого боку — артистичне обдаровання, потяг до сцени... Уже на першому курсі в 1951 р. В. Нероденко опинився в надзвичайно популярному студентському ансамблі “Молодість”. Невдовзі став найяскравішим солістом. На той час ансамблем керували провідні танцюристи Київського національного театру опери та балету. Від них студенти-аматори університету отримували в хореографічній студії справжній вишкіл класичного балету. Це стало підґрунтям, на якому В. Нероденко розпочав дуже важливу справу свого життя: на етнографічній основі створити студентський вокально-танцювальний фольклорний ансамбль. Його “Веснянка” народилася 8 березня 1958 року. На той час у столиці Радянської України це був єдиний студентський гурт, який відверто пропагував усе українське на противагу зросійщенню. Передаємо слово журналістці О. Гутянській. Вона була серед перших учасників “Веснянки”.

“І досі не збагну, як спромігся Нероденко з такого невдячного матеріалу, яким були тоді ми, випітити те, що потім із нас вийшло. Скільки потрібно було йому, талановитому танцюристові, мати терпіння, мудрості, витримки, аби те, що малювалось у його уяві, змогли втілити в життя незграбні хлопці й дівчата, у яких окрім бажання співати і танцювати нічого не було. Спиралючись на це прагнення, Нероденко вів нас у світ українського фольклору, і

його титанічна праця була винагороджена. “Веснянка” стала незаперечним фактом. Через 10 років колектив отримав офіційне звання народного за виконавську майстерність і активну концертну діяльність”.

Перемога на конкурсах і фестивалях у колишньому СРСР, Югославії, Фінляндії, Німеччині, Угорщині, Туреччині, Греції. Дні культури України й Києва у Словаччині, Флоренції, Кракові. Сам Володимир Минович у роки Незалежності отримав високе звання народного артиста України. Чимало студентів, що навчалися у Києві, “пройшли” через “Веснянку”. Набуте українське мистецтво повезли до своїх країн фіни, китайці, кіпріоти, канадці, американці. Дехто навіть створив власні гурти, використовували отриманий досвід.

Якби перелічене — досягнення в геології, особисті успіхи в балеті, щаслива доля “Веснянки” — не відбулося... Відбувся б Нероденко — видатний етнолог, етнограф, історик, ди-зайнер, есеїст. Власне, все те він також опанував, маючи хист від народження. Звідки брав час? Якось сиділи ми поруч на нуднуватих зборах — малює заворожуючі орнаменти. Пояснює, що їм понад 5 тис. років і належать до мистецтва Трипільської доби. Збирається перенести цю красу на костюми “веснянчат”. Зауважу, що було це 30 років тому, коли наше суспільство ще зовсім не переймалося Трипільською спадщиною.

Не дивно, що неосвяжена ерудиція виливалася у його власні телевізійні та радіопрограми, цікаві пізнавальні статті, в лібрето балетів і вистав, і яких композиторів: М. Скорик, В. Кирейко, Л. Дичко. Співавтором часто-густо

бувала люба на все життя дружина, соратниця по розбудові “Веснянки”.

Мова про пані Галину Шумську, онуку визначного українського актора Юрія Шумського. Вона й Володимир Минович, лебедине подружжя, дали життя двом обдарованим дочкам-красуням, отримавши в онуках подальше продовження роду.

“Професор по белемнітах, академік по квітках...” є рядом із довжелезного гімну вдячних студентів-геологів. Усі вони проходили обов’язкову навчальну практику в Кримських горах. За майже 50 поколінь випускників факультету це понад 5 тисяч фахівців. І це була ще одна, чи не найважча та найвідповідальніша одиссея Нероденка, спочатку асистента, далі — доцента, а згодом керівника практики. Щороку влітку він ніс відповідальність за півтори сотні юних життів і душ, які опинялися далеко від батьків серед сумнівних курортних принад. Упродовж майже двох місяців. Побутові умови: наметовий табір та орендоване приміщення для їдальні з кухнею та декілька навчальних класів. До речі, за 50 років керівництво університету так і не спромоглося побудувати власне приміщення для своїх практикантів. А москвичі обладналися капітально. Вони й зараз проводять кримську практику, а всі українські ВНЗ її втратили.

Так-от, під пильним оком “професора” їжа для студентів була якісна, справді домашня — українська. І вчилися її готувати самі студенти, за що потім батьки були дуже вдячні. Проте фізично важкі маршрути під палючим сонцем, неясна питна вода, незрілі фрукти на деревах інколи призводили до хвороб. На такі випадки “академік по квітках” цілодобово тримав величезну каструлю з цілющим відваром чудових лікарських рослин Криму. Збирав власноруч і навчав студентів основ фітотерапії. Він чудово знався на тонкощах народної медицини і завжди був готовий допомогти будь-кому.

Для всіх без винятку студентів колишнього СРСР, які практикувалися у Криму, фінальним грандіозним святом був “День вареника” у таборі киян. Тисячі вареників із вишнями, сиром та ін., випілені власноруч, демонстрували гостинність по-українськи. Плюс традиційні спортивні змагання, театралізовані концерти, яскраве вогнище, дискотека. І в усьому рушії була невичерпна, як нам здавалось, енергія Володимира Миновича. Про нього можна написати серію товстих книжок із вдячними відгуками. “Веснянка” чекає, щоб її присвоїв його ім’я. У нього не було проблем із “національною ідеєю”. Він жив, втілюючи кращі риси українського інтелігента. Такий собі миролюбний “Мамай” із мальовничого села Мала Бугайка на Київщині.

● УКРАЇНА І САНСКРИТ

НЕБЕСНИЙ РАЙ-СВАРґА І МОЛОЧНИЙ ШЛЯХ

Рубрику веде
Степан НАЛИВАЙКО,
сходознавець-індолог,
завідувач відділу
порівняльних досліджень
науково-дослідного
Інституту українознавства

Про *паті* в імені *Сварґпаті* — “Владика сварґи”, “Індра”

Індоевропейська основа *ра* “охороняти, захищати, берегти” із суфіксом *ті* (*ра-ті*) означає “який захищає, боронить”, тобто “захисник, охоронець, воїн”. Означає воно і “владика, господар, хазяїн” і має відповідники в багатьох індоевропейських мовах: лит. *rats*, рос. *батя* й укр. *батько*, а ще *патер*, *падре*, *батьושка*, англ. *father*. Причому укр. *батько* означає не лише “глава родини” (первісно “захисник родини”), а до недавнього часу мало стійку традицію вживатись і щодо козацької старшини, ватажків, отаманів. Утім, іноді й зараз солдати своїх командирів шанобливо називають *батько* (рос. *батя*, *батяня*), що засвідчує давню причетність цього слова до військової сфери.

Раті входить в імена богів (*Брихаспаті*, *Гопаті*, *Пашупаті*, *Пурвапаті*, *Сварґпаті*) й важливі соціальні терміни: *sarvapati* (*sarva* “всі, все”) “владика всього, цар”, *gorati* “пастух, охоронець землі, цар” (досл. “охоронець корів, худоби”), *grihapati* “глава родини, хазяїн”. Інший термін для домогосподаря — *grihastha*, який через видозміни *gehastha* й *gehasta* прибрав у гуцулів форми *газда*. Укр. *хазяїн*, до речі, теж має індійського двійника — *gosayin*, досл. “власник корів, худоби”.

Термін *rashtrapati*, дослівно “батько-владика держави” (*ashtra*

“країна”) нині означає “президент” і має різновид *rashtrapra*, яке стало ім’ям *Раштрапа* “Захисник країни, Оборонець держави”. Прикметно, що воно має відповідники в козацьких прізвиськах *Розтропа*, *Розтрипа*, *Розтрухан* (тюрк. *хан* значеннєво тотожне *ра*). Сучасне прізвисько *Розтропович* теж стає сюди. Інший термін — *senapati* (*sepa* “сила, війська”) означає “воєначальник”. Первісно військовий термін на означення полководця, він із часом став високостатусним чоловічим іменем, яке, наприклад, має Сканд — бог війни в індійській міфології, син бога Шіви, зображуваного з тризубцем. Причому армія персоналізується як дружина Сканди-Сенapati. Ім’ям став і термін на означення самого воїна — *Senik* (пор. українське прізвисько *Сеник*).

Від санскр. *nar* “чоловік, чоловік, муж; люди, народ” утворене ім’я *Нарпати* “Владика людей”, “Цар”. Іранська форма його — *Нербудій*, *Нербуд*, литовська — *Нарибут*, із ними споріднене відоме литовсько-українське прізвисько *Нарбут*, семантичний двійник прізвиська *Мазела*. Прізвисько *Мазела* означає “Захисник землі”, а *Нарбут* — “Захисник людей”, тобто різними лексичними засобами обидва імені передають однакове значення — *правитель, князь, цар*.

Раті наявне в індійському *vish-rati* “добродій, господар, глава общини, ватажок громади, староста”.

Вжиткове ще у ведах *vish* (*viśh*) “люди, народ, усі” тотожне давньоукраїнському *весь* “село” (польське *wioska* “село” й чеське *vesniak* “селянин”). Воно відбите в наших *Вишпіль* і *Вишгород*, чеському *Вишеград*, іранському *Висегерд* (у “Шахнаме”), індійському *Вишанур*. Але значення їх усіх “Місто роду, Племінне місто”, “Столиця”, а не “Місто на височині”, “Високе місто”, як тлумачиться нині. Вони справді високі, але найперше в соціальному, а не в географічному плані, бо племінні центри й князівські резиденції і так зводилися на підвищеннях.

Індійське *vishapati-vishpati* й литовське *višpats* мають також значення “бог, всевишній”, із ними споріднене укр. *господь*, де *гос* — іранська форма *viśh*, а *паті* прибрало спершу форми *поть*, а тоді *подь*. Тож і *господь* — “батько, захисник, охоронець усіх”, слово це існувало задовго до християнських часів.

Індійському *patī* відповідають авест. *patay* й іран. *pat* “володар, ватажок, родовий старшина”, які в сучасних іранських мовах прибрали форм *pet-pat-bad-bud*. Перське *dehpat* (іран. *deh*, інд. *desh-des* “країна”) “володар країни, правитель, цар” у стародавніх східних монархіях і деяких феодальних країн Сходу означувало правителя з необмеженою владою, самодержця. Через грецьке посередництво це високостатусне слово зазнало переосмислення й прибрало зна-

чення “жорстока, свавільна людина”, *деспот*. Інший термін, *hshatrapet* (санскр. *kshatrapati*), де *hshatrkshatr-hsahr-shahr* (звідки й наше *цар*) “сила, влада” й сукупно означає війський стан, має форми *hshatrap* (іран.) і *kshatrap* (інд.). Цими термінами колись означувався правитель області або провінції (сатрапії) в стародавніх Персії та Мідії, а також в елліністичних монархіях IV–I ст. до н.е. І цей термін, який означував правителя (князя), залежного від могутнішого правителя (великого князя), під грецьким впливом переосмислювався й прибрав дещо негативного нині значення *сатрап*.

Загальновідоме нині з казок, дитячих фільмів і туристичних агентств *Сіндбад* сходить до індійського *Сіндгупаті* “Владика сіндів”. Саме від *Сіндгу*, *Сінд* через перські форми *Хінду*, *Хінд* і постані сучасні європейські назви *Інд* (ріка) та *Індія*. А сіндів у Давній Україні античні автори фіксують упродовж тисячоліття, про країну *Сіндику* біля Керченської протоки каже в V ст. до н.е. Геродот, а про *Сіндську Скіфію* в низів’ях Дніпра — пізніші античні автори. Інша назва сіндів в індійському епосі — *сувіри*, споріднена з назвою *сівери* і *кімери-кімерійці*. Остання означає найдавніший писемно засвідчений народ на берегах України (з VIII ст. до н.е.), автономний тут і безпосередньо причетний до етногенезу українців.

Валерій МАНЬКО

Бурхливі політичні баталії останнього року відвернули увагу нашого суспільства від справи охорони пам'яток археології. Не до того зараз. А зовсім недавно тільки лівий не дискутував про чорну та білу археологію, про приватних колекціонерів, про “монополію” Інституту археології на польові дослідження, ламалися списи в полеміці про те, як краще зберігати наше історичне минуле. Полемізували не тільки археологи, а й політичні діячі. Полеміка була гострою, інколи сторони вдавалися до взаємних образ. Та мені здавалося, що ця не завжди коректна полеміка має чимось завершитися, різні сторони повинні знайти спільну мову і створити ефективну систему охорони пам'яток археології. Але дискусія припинилася, справа не закінчилася нічим. Можна просто констатувати: за останні півроку головною подією дискусії про зберігання культурного надбання України стала повна відсутність будь-яких подій. А між тим проблема нікуди не зникла, щодня в Україні руйнують і розграбовують давні стоянки, поселення, кургани.

Я не збираюся переказувати зміст навколоархеологічних дискусій, у яких брали участь представники Інституту археології, Міністерства культури, поважні депутати парламенту, колекціонери. Всі зацікавлені можуть знайти ці матеріали в Інтернеті. Я хотів би привернути увагу суспільства до найжахливішої проблеми в царині охорони пам'яток: до проблеми бізнесу в археології. І не про чорних археологів піде мова. Так, вони вороги української археології, відверті злодії. Та є інші злодії, які роблять свої справи, не ховаючись ні від кого, займають престижні державні посади, ще й заробляють своїми діяннями пристойні гроші. Мова піде про працівників державних установ, які професійно займаються охороною пам'яток, виконуючи свої посадові обов'язки. Особисто я зіткнувся з роботою таких чиновників трохи менше року тому, коли побачив, що якийсь будівельна організація збирається знести стоянку неолітичного часу Романків.

Знаходиться Романківська стоянка на 29 км траси Київ—Луганськ, інакше кажучи, між Києвом і Обуховом. На місці стоянки 16 березня минулого року я опинився випадково (їхав до себе на дачу). Я оглянув місце стоянки, розумів, що через неї повинен пройти газопровід. Попередив робітників, які готували площу для подальших робіт, про неможливість продовження руйнування цієї ділянки. Спілкувався з прорабом. Він зрозумів проблему, пообіцяв тимчасово, до вирішення питання, припинити тут роботи.

А далі розпочалося справжнє шоу. Прораб дістав документи на право проведення земельних робіт і швидко довів мені, що проект узгоджений із Київським обласним центром з охорони пам'яток історії, археології та мистецтва. Саме ця організація погоджує всі земельні відведення в Київській області, мета погодження — не допустити, щоб у зоні земельних чи будівельних робіт опинилися пам'ятка археології. Щоб запобігти руйнуванню пам'ятки, працівники Центру зобов'язані вивчити архівні документи, публікації в наукових виданнях, зробити виїзд на місце майбутнього проведення земельних робіт. Я спочатку не повірив прорабу, що документ за підписом директора Центру Т. М. Моргуна справжній. За логікою, не могли видати такий документ! Але ж і документ справжній, і дозвіл на руйнування романківської стоянки видано.

Чому так відбулося? Це я вирішив з'ясувати у поважній установі, яка зберігає нашу культурну спадщину. Зайшовши, просто жажнувся. Десятки, а може, й сотні людей підпирали стіни в коридорах, сварилися за місце в черзі. Всі відстоювали чергу за дозволом на проведення земельних робіт. Як з'ясувалося, всі вони ще й мали при собі папірці, які свідчили про сплату чи то за послуги з погодження відводу, чи то за виконання якихось робіт працівниками Центру. Отож погодження виявилось досить прибутковою справою. До кого стоять ці люди? Інспекторів — троє або четверо. В мене відразу виникла думка: як ця купка чиновників може просто фізично зрозуміти суть справи, з якою до

Фото О. Литвиненка

АРХЕОЛОГІЧНА ПРОХІНДІАДА

них звертаються всі ці люди? Відповідь очевидна: головне — не наявність пам'яток у зоні відведення, а платня за погодження.

Пізніше з'ясував, що сталося у випадку з погодженням ділянки, на якій розташована Романківська стоянка. З архівними матеріалами й науковими публікаціями ніхто не був ознайомлений, виїзд на ділянку відводу був, але ніяких пошукових робіт не проведено. Тобто, справа погодження нібито й робилася, але не зрозуміло як. А між тим, відомості про стоянку зовсім не секретні: щоб з'ясувати її місцезнаходження, навіть не потрібно було їхати на ділянку газопроводу. Точне місцезнаходження стоянки вказане в науковій статті Д. Я. Телегіна, надрукованій у журналі “Радянська археологія”. Знали б цю публікацію, відразу могли б встановити, що газопровід пройде якраз по недослідженій ділянці стоянки, яка відома багатьом фахівцям і матеріали з якої перебувають у Музеї історії Києва. Хіба не повинні знати про це люди, які працюють у Центрі? Звичайно, повинні.

Ще один дивовижний факт: виявляється, відомості про цю стоянку є й у комп'ютерній базі даних Центру. Якщо не знаєте публіка-

цій, то до себе в базу зазирніть! Але не до того було.

У розмові з директором Центру Т. М. Моргуном я поінформував її про ситуацію, яка склалася. Мені здалося, вона навіть не здивувалася. Спочатку ми домовилися про співпрацю, про виїзд на об'єкт із представником Центру. Але тут почалися події зовсім чудернацькі.

На місці ми ще раз упевнилися, що саме ділянка стоянки буде зруйнована газопроводом, відбулася розмова з представником замовника. Він — людина ділова і добре обізнана у законодавстві. Одразу попередив, що жодної фінансової відповідальності не нестиме і розповів, що отримав дозвіл на земляні роботи законним шляхом, не порушуючи процедури. Тому й фінансова відповідальність повинна бути покладена на тих, хто зробив погодження відведення неналежним чином. А фінансова відповідальність тут чимала. Земляні роботи неможливо було зупинити з суто технічних причин. Залишався один вихід з ситуації: розкопати пам'ятку. Розкопки — справа дорога. Я оцінив приблизний кошторис на проведення археологіч-

них розкопок у п'ятдесят тисяч гривень. Потім кошторис перерахували фахівці з Інституту археології, і сума трохи збільшилася. Йшлося до того, що Центр повинен профінансувати розкопки Романківської стоянки, а саме цього і не хотілося робити!

І тоді Центр займає наступну позицію: немає ніякої стоянки, і все! І видано другий дозвіл на проведення земляних робіт! Та не можна ж брехати так відверто! Бо живий же і Д. Я. Телегін, який розкопав ділянку цієї стоянки, дай йому, Боже, здоров'я в його 87 років. Працюють його учні, які брали участь у тих розкопках: і директор Інституту пам'ятокознавства НАН України О. М. Титова, і завідувач відділу кам'яної доби Кримської філії Інституту археології В. П. Чабай, і старший науковий співробітник Інституту археології Д. Ю. Нужний. Нікуди не поділися співробітники Інституту археології, які склали акт про обстеження земельної ділянки Романківської стоянки 16 березня минулого року: завідувач відділу кам'яного віку доктор історичних наук Л. Л. Залізняк, а також я і М. В. Квітницький. Невже можна вдаватися до таких недостойних дій?

Виявляється, можна! Далі були звернення Інституту археології до прокуратури, до Міністерства культури, до Київської обласної державної адміністрації. Жодна з цих поважних структур не стала на захист пам'ятки археології.

Найкращу відповідь Інститут археології отримав від прокуратури Київської області. Документ мав назву “Постанова про відмову у порушенні кримінальної справи”. Цитую: “З пояснень та матеріалів, наданих директором обласного центру з охорони пам'яток ... встановлено, що ... територія пам'ятки, що залишилася неушкодженою ... розташована з іншого боку дорожнього полотна та не потрапляє в зону проведення земляних робіт по прокладенню газопроводу”. Хай це залишиться на совісті працівників прокуратури.

Приблизно так само відписали і з облдержадміністрації.

А лист із Міністерства культури просто дивовижний. Підписав його голова державної служби охорони пам'яток М. М. Кучерук. Цитую: “Згідно з положеннями ч. 9 ст. 118 та ч. 6 ст. 123 Земельного кодексу України, проекти відведення земельних ділянок погоджуються з органами охорони культурної спадщини. Обласний центр з охорони пам'яток на даний час функцій органу охорони культурної спадщини не виконує. Надання погоджень Центром є порушенням пам'яткоохоронного законодавства України, про що було повідомлено Київську обласну державну адміністрацію”. Виявляється, що Центр — це звичайна контора, що просто здійснює незаконну діяльність, яку їй не доручало Міністерство культури! То чому ж ми дивуємось? Гроші — головне для Центру, а пам'ятки археології — тільки ширма.

Розпитував я одного працівника Центру: скільки ж вам вдалося виявити пам'яток археології, які потрапляють під забудову? Він відповів, що поки що такого не було зроблено жодного разу. А Центр працює вже близько 10 років. Висновки робить самі.

Я зробив для себе остаточний висновок: жоден чиновник ніколи не захищатиме археології. Не царська це справа. Саме українське чиновництво колись-таки зможе відрепортувати: проблема охорони пам'яток археології вирішена остаточно, жодної пам'ятки археології в Україні вже немає.

Тому хочу звернутися до тих парламентарів і суспільних діячів, які вже багато років пишуть про “монополізм Інституту археології”, докоряють керівництву Інституту про некоректність такого стану справ. По-перше, ніякої монополії Інституту археології в справі охорони пам'яток не існує. Монополістами стали контори, які існують під дахом дуже великих посадовців. По-друге, може, якби монополія Інституту справді існувала, то не так би це було погано? Пам'ятками археології займалися б археологи, а не чиновники з освітою, яка виключає навіть можливість того, що вони щось знають про археологічну науку. Але, мабуть, такого не буде ніколи. Коли перед державою стоїть питання про обрання для виконання конкретної справи фахівця чи прохіндея, завжди буде обрано прохіндея. Так що археологічна прохіндіада триває.

Фото О. Литвиненка